oculati testes, talibus enim qui cum ipso ab initio fuerant, quæ dicta et facta eius viderant et audiverant, atque adeo cum πλη-σολογία testari poterant de morte et resurrectione eius, quique testimonium illud suum non tam vitæ sanctitate, sed miraculis et confirmabant, adeo ut Deus ipsis testaretur per signa et prodigia Heb: 2: 4. imo quod morte sua testimonium illud confirmabant; talibus inquam non poterant non credi, nemo enim tam stultus erit, ut morte velit confirmare falsum testimonium, quod tale esse sciat, præsertim sine ullo commodo, et maximum argumentum veritatis testimonii ipsorum erat, illud quod Spiritus in ipsis esset, et daret illis os et sapientiam, cui nemo resistere poterat, quamque divinam esse omnes agnoscere debebant, debent ergo verba Apostolorum haberi pro testimonio ipsius Spiritus de Christo, atque adeo pro ἀξιοπίστοις s. fide dignis.

Cap: XVI.

Capitis decimi sexti tres possunt constitui partes: prima prædicat mala discipulis obventura usque ad ℣. 6. Secunda consolatur eos contra illa mala variis argumentis. Tertia prædicit discipulorum fugam, simulque eos consolatur, adeo ut hic sit continuatio prioris sermonis Christi ad discipulos suos.

In prima parte occurrit

Primò Ratio prioris sermonis habens instar conclusionis eorum quæ antea dicta fuerant et transitionis ad seqq. ℣. 1.

Secundò prædictio malorum, quæ duo sunt, excommunicatio et mors ℣. 2.

Tertiò Causæ malorum duæ, Zelus, sed conjunctus cum Ignorantia Patris et Christi ℣. 2. et 3.

Quartò Finis pronunciationis malorum ℣. 4.

Quintò

Quintò, ratio eius omissa hucusque v. 4. et 5.

Sextò, Effectus in discipulis, Silentium nempe et tristitia v. 5. et 6. Cap: 16.

In secunda parte quae comparata est ad muniendos discipulorum animos contra illa mala, post abitum Christi obventura occurrat

1. Propositio et affirmatio utilitatis orituræ ex abitu Christi v. 7.
2. Eius confirmatio à magno beneficio, quod connexum sit cum illo abitu, datione nempe Spiritus παρακλήτου v. 7.
3. Officium et operationes Spiritus, tum ratione mundi, tum ratione discipulorum, ratione mundi triplex ἐλέγξις v. 8. prima de peccato eiusque causa, secunda de justitia illiusque ratio, tertia de judicio illiusque quoque causa.

Ratione discipulorum quoque docturus erat et ducturus, ubi primò ostenditur necessitas institutionis talis à rerum cognoscendarum multitudine, et ipsorum præsenti incapacitate v. 12. secundò institutionis præstantia et perfectio, ut ducerentur nempe in omnem veritatem v. 13. Tertiò vera ratio et forma officij et institutionis Spiritus, petita à χέβει eius ad Patrem et Christum v. 13. Quartò finis illius, glorificatio Christi v. 14. Quintò causa glorificandi Christi v. 14. et 15. Sextò tempus v. 16. ubi ratio simul indicatur tum tristitiæ tum gaudij tum beneficij exspectandi et ex abitu Christi, quod erat mors et resurrectio Christi. Septimò ignorantia discipulorum circa verba Christi loquentis de morte et resurrectione sua atque abitu ad Patrem v. 17. 18. Octavò institutio Christi eos erudientis et simul consolantis, ubi simul tacita increpatio suporis illorum v. 19.

Secundò

Secundò prædictio gaudij et tristiæ tum mundi ipsorum per vices v. 20. Tertiò ejus illustratio à simili mulieris parturientis etc. v. 20. et 22. Quartò indicatio præstiæ cognitionis futuri temporis v. 23. ~~[illegible]~~ Quintò promissio de efficacia precum, indicata differentia temporis v. 23. et 24. Sextò præceptum de precando cum promissione. Septimò promissio claræ notificationis Patris sine parabolis. Octavò precum indoles et fructus, ejusque simul indicantur causæ, Intercessio Christi, amor Patris et communio per fidem cum Christo v. 26. et 27. Nonò exponitur ratio adventus Christi in mundum et abitus ex mundo v. 28.

In tertia parte, in qua Christus fugam discipulis prædicit, eosque consolatur, occurrit

α. Occasio, quæ est discipulorum de Christi sermonibus et de sua in ipsum fide professio v. 29 et 30.

β. Testium Christi de fide illorum v. 31.

γ. Vaticinium de fuga discipulorum v. 32.

δ. Argumentum consolationis, quod Christus illos consolatur in illa fuga ibid.

ε. Finis sermonum Christi.

ζ. Prædictio de afflictionibus discipulis imminentibus in mundo, lætoque illorum eventu, confirmata exemplo Christi.

ι. Mandatum et adhortatio ad constantiam et fortitudinem v. 32.

XV: 1. Postquam ergo Christus præcedd: capp: plura locutus fuisset ad institutionem correctionem et consolationem tum discipulorum horum, tum omnium fidelium pertinentia, ostendit ad quem finem illa tendant, nempe ut non scandalizarentur; Quid sit scandalizari, ex usu vocis fle innotescit, nempe scandalum aliquod accipere, et eo moveri ad mutandum

proposi-

Cap: 16.

ppositum et institutum bonum, virtutis, pietatis et xtia-
nismi, atq; ita habere occaõem peccandi, qmdm qndo xtus di-
cebat Matt: 11. beatus q in me n scandalizabitur, scat beatũ
eum ee, q vili ipsius spee n moveatur ut ab ipso recedat, et
p Messia n habeat, ita qndo Matt: 26. pdicebat discipu-
lis, fore ut in illa nocte oes in illo scandalizarentur, scabat,
fore ut oes fugerent ab ipso, v abnegarent ipsum, et pdic-
tum fuit fore scandala ut pbi manifesti fiant, x ut ea
occaõe eorum virtus et pietas patescat, et constia in fide et
charitate, imo uti pdixerat Esaias xtm fore petram scan-
dali et lapidem offensois domui Israel et Juda Es: 8. ita idẽ
repetitum fuit et pdictum q xtus futurus eet in casum et re-
surrectoem multorum in Israel, et in signum contradictois
ore Simeonis Luc: 2: 24. coll: Rom: 9: 32. 33. magnum autem
peccum e et signum aj n benè in fide et amore veritatis
firmati; s. scandalizari, ea enim e dei, ea xti, ea veritatis,
ea pietatis et religois dignitas, id momentum, ut oia potius
deserenda bona hus mundi, oia mala subeunda sint, q ut veli-
mus deum, xtm, fidem, veritatem, religoem abnegare, hoc xtus
tam serio inculcavit, qndo dixit, eum n ee se dignum, q n
oia sui caa, oia q chara st in mundo abnegare velit Matt:
10: 32. et seqq. Jam Salomo suo tpre monuerat, emendam ee ve-
ritatem et n vendendam, hæc & rao fuit, cur xtus cavere volu-
erit, ne discipuli sui scandalizarentur.

Sed q raõe voluit & muniri illos contra scandala; Hæc
inqt, locutus sum, ne scandalizamini, ostendens ea q dixerat, ad

ipsorum

ipsorum instituoem et consolaoem eo ptinere, adeo ut si illa
rectè ppendant et credant, point tentaoibus resistere, et qdem
tam ijs q fidem q mores et vitam spectabant, nolumus oia repetere
q Xtus v antea v ultimis tpribus locutus fuerat; de qbus posterio-
ribus hic pcipuè agit, ss in gre tm monebimus summam consolaois
et pmunitois contra adversa et scandala in eo contineri, tum q
resurrectoem suam et ascensoem ac regnum pdixerat, tum q suis
pmiserat in hac va Spm S. et post eam μονὴν habitaem apud
Patrem, ut cum ipso npe sint apud Patrem et glorificentur, eo et
Aplus oia revocat Rom: 8: 17. 18. q si cum ipso patiamur, cum
ipso et regnaturi simus et glorificandi, et 2. Tim: 2: 11. 12. certè
ea e rao huae naae, ut mala aversetur, bona appetat, et ideo bo-
na n abneget nisi spe majoris boni, ita ut ipse Xtus quoad huae
naam dicatur pp gaudium ipsi ppositum sustulisse crucem et con-
temsisse ignomiam Heb: 11. itaq verbum dei et Xti e ad conso-
laoem Rom: 15. qa ostendit viam salutis, et n tm veritatem eus
ad consciam demonstrat, et signis confirmat, ss et pretiosissis pro-
missis munit, unde et e q Aplus dicat, eum q ad Deum accedit, cre-
dere oportere q Deus sit, et qrentibus ipsum remunerator sit Heb: 11
v. 6. id oe egregiè ppnr Ps: 73. ubi ostenditur qoo qs in adversis
et inr multa scandala se consolari poit, npe qndo cogitat finem
piorum et impiorum, et qoo impij, etsi oibus bonis abundent,
in lubrico tn stent, pijs contra et puris corde Deus bonus futurus
sit, qs npe postq duxit sedm consilium suum assumit in gloriam
ita ut verbum dei duobus modis ajum confirmet, qndo npe ea
q testatur et pcipit, n tm veritate se commendat, sed et utili-
tate.

Impri

Imprimis autem discipulorum curam gerebat Xtus, quos elegerat sibi ut antea dixit, quosq; et ipse et Pater amabant, hinc illos pmonere et pmunire voluit, n sine raõe, debebant enim duces fidelium Ps: 16. Testes Xti, uti cap: pced: v. ult: dixerat, et n tm dra, ss et explo Eccliam ædificare, oportebat igr ut in illis vis veritatis Xtianæ et potia Spus manifesta fieret, qmdm et eam ob caam deus voluit, ut morte et obsignarent ferè oes veritatem q pdicabant. Cap: 16.

Quæ autem sint futura scandala, qd mali illis pp nõen Xti eventurum pdicit v. 2. primum ē q eos sint exclusuri à Synagogis atq; ita excommunicaturi, q fuerit raõ excomunicaõis apud Judæos, ut plixè explicemus, nrum n fert institutum, et de eo videri pnt q res Judaicas ex pfesso ptractarunt, manifestum ē futurum fuisse scdm vaticinium Xti ut illos n agnoscant p fratribus suis Judæi adhuc adhærentes cultui Mosaico ob fidem et pfessoem Xti, eosq; ita separarent scdm pphiam Es: 66: 5. atq; ita haberent, ut loqtr Xtus Matt: 18. p Ethnicis et Publicanis, Et sane grave illud ē, n haberi et censeri in pplo dei, pcipua enim hoīs dignitas ea ē, si dei amicus putetr, et ita se gerat, ut jure poit ptinere ad pplm dei, hinc p.d. maxum malum ē, n ee, tum n censeri in foedere cum deo, qd enim hoc aliud ē, q reputari p inimico dei, et p tali eus deus sit inimicus x haberi p impio et ita p execrabili, neq; fieri aliter poterat, q ut ob quas caas psecuti erant Xtm Judæi, ob easdem qq; psequerentr Xtianos, pcipua erat, q Xtus aliud regnum pdicaret q illi exspectaverant, tum q cultum Mosaicum abrogandum ee doceret, utrumq; autem plerisq; Judæis exosum erat, uti hria Eglica V: 2.

satis

satis docet, et pphiæ pdixerant, illis in ajo et in ore erat tplm 77. etc. qa ignorabant mysterium illud, q Paulus nobis pandit Col: 2. et xtus Joh: 2. q npe huaa xti naa sit tplm et Sanctum S. in quo deitas habitaret cpraliter, et cum hoc ignorarent, illud vero putarent, n poterant n xtianos excommunicare in alia oia abeuntes.

At vero gravius adhuc malum ipsis imminebat, occidi debebant pp noen xti, ut additur, ut morte ita obsignarent pfessoem xti et xtianismi, et tq oves occisoes mactarentur ut pdictum fuit Ps: 44. et illud n magnope mirandum e, siqdem si Judæos spectemus, illi xtianos p blasphemis habituri erant, si dei xtiqs consilium, debebat testium de xto confirmari morte eorum, q ab initio viderant et audiverant facta dictaqs xti, q cedit tum in honorem dei, tum in honorem houm, deus ea raoe honoratur, qndo ipsius noen et gloria oibus alijs rebus pfertur, oiaqs p deo et xto vilia, imo p stercore et damno habentur, hoes qndo illi gloriosissam mortem obeunt, q e p deo et dei caa mori, hinc oi tpre deus voluit pios obnoxios ee ærumnis, molestijs, odio, psecuoibus, ut npe pateret vis fidei, q debet ee victoria mundi et oium q in mundo cara st 1. Joh: 5. et eam ob caam vis illa fidei celebratur plixè Heb: 11. et alibi, eam ob caam qqs xtus ab initio pdixerat psecuoes, et simul beatos pdicaverat psecuoi pp noen suum obnoxios Matt: 5. jusserat et crucem suam tolli à sequentibus se, uti qqs Apli ubiqs inculcarunt, intrandum ee in regnum dei p multas afflictoes, eos q prè velint vivere, affligendos ee, et verbo, fideles debere conformari xto, n tm in gloria, ss et in passoibus, atqs ita implere reliqas passoum eus, quæ oia eo redeunt, ut ostendatur qnti hoo faciat deum et xtm, qa

utiqs

utiq ipsa rão docet, n̄ ee dignum deo et xto, q qcq illis carig habeat, ut loqt xtg ipse Matt: 10. etc. neq putandum ē, hoc de solis illis dici, quos xtg tum alloquebat, plerorumq fidelium ea sors futura erat, eadem cāa. Cap: 16.

Sed q rão odij illig et inimicitiæ, opinaturi erant inqt xtg, se hoc pacto deo cultum offerre, et hg pversæ opiōis fons, erat ignoria dei et xti N. 3. itaq Zelg cum ignoria conjunctg ut ē Rom: 9. Zelum enim arguit, q putaturi erant, se deo cultum pstare, sc. qa noverat, Mosen fuisse fidelem Servum dei, cum quo deg ore ad os locutg fuerat, et dram ipsig ee dijam, cultumq adeo à Mose mandatum ee cultum dijum, qndo itaq putabant aliqd dici v fieri contra Mosen eqq dram et cultum p ipsum institutum, n̄ mirum q putarent se deo cultum pstare, si eos p quos id diceret v fieret, psequerent, excommunicarent et occiderent, qmdm ea opinio plerumq occupavit hoūm ajos eorum pcipuè q externis deum coli putant, unde superstitiosi plerumq crudeles, uti hoc patuit et in Gentilibg et in Judæis hisce et in Pontificijs, cum tn̄ vera pietas contineat dei et pxi amore, amor autem benevolos faciat et misericordes, imo vera religio cum n̄ poit nec debeat ppagari aliter q per demonstraōem veritatis ad consciam, manifestum ē, abhorrere à vera veræ religōis genio pseq et affligere eos q simpli dissentiunt v errant ee; unde ipse deg dixit, se misericordiam postulare, et beatos pdicavit xtg misericordes, et jussit, ut simg misericordes, ut misericordiam consequantur Matt: 5: 7. et 6: 12 et seqq. etc. N: 3.

Verum id xtg satis docet, q veræ religōis naam tales

ignorent

ignorent, q̃ndo addit, hæc facient vobis, qa Patrem et me ignorant, ubi qqs dixerat cap: 15: 21. talis enim Zelus n̄ pt n̄ oriri ex ignoria, ss q̃lis illa ignoria, dicit, Patrem et me n̄ norunt illic dixerat, n̄ norunt eum q misit me, res eodem recidit, Deum is novit Scrae stylo, q n̄ tm̄ novit naam, pfectões, opa dei in naa, ss impr: q novit deum in xto, extra quem deus à peccore rectè ad gloriam dei et salutem peccoris cognosci et coli neqt, unde Scra ubiqs docet, Eum q n̄ habet filium neqs Patrē habere, et q abnegat filium, eum Patrem abnegare, uti videre ē 1. Joh: 2: 22. 23. in filio enim cognoscitr Pater, in ēs facie tq. in speculo ēs gloria conspicitr 2. Cor: 3: 18. et 4: 6. qppe q implevit vim nois dij pmulgati Exod: 34: 6. illudqs notificavit Joh: 17. Et hoc fle illgere potuissent Judaei, si raoem cultus Levitici rectè illxissent, ita enim pspexissent oia ea ostendere in typo qoo deus velit fieri deus peccoris in xto, unde deus gloriam in Symbolo conspicuam ēe volebat sup ppitiatorio, eo modo ignorantes deum in xto, deum ignorabant.

Sed xtm quoqs ignorabant, aliquoties ostendimus, qoo Judaei xtm ignoraverint, qa npe nec psonam et naas, nec officium nes status, nec regnum nec indolem regni ēs, nec legem, nec subditos nec beneficia ritè cognoscebant, ideo enim illum n̄ receperunt ut plixius visum fuit ad cap: 1. x. 11. etsi ille ab initio illis se manifestaverat dum patribus ipsorum sæpius apparuerat, et apparuerat ut Angelus foederis q simul eet 75. ex Ægypto Israelem eduxerat, p pphias regnum suum delineaverat, et signa adventus sui indicaverat, erant enim stupidi carnales, atqs adeo n̄ habebant aures ad audiendum, oculos ad videndum et cor ad illgndum ut pdixerat Es: cap: 6. xto id repetente Joh: 6. imo stupor ille tanto magis

culpandus

Cap: 16.

culpandus erat, quod Deus id quod verbis praedixerat, typis et praefigura-
verat, adeo ut tota lex pro fine habuerit Christum Rom: 10. Sed
illi finem illum non viderunt velo imposito cordibus ipsorum
2. Cor: 3. Haec et ratio erat, cur et Christum et Christianos persequerentur,
ideo dicit Apostolus, quod si novissent Dominum gloriae, eum non cruci-
fixissent 1. Cor: 2: 8. et Christus ipse dixit, illos nescire quid faci-
ant Matt: 27. et idem quod de Judaeis diximus, illigi debet de
persecutionibus posteriorum temporum, quod veros fideles sint persecuturi
ob dei et Christi ignorationem uti 1. Joh: 2: 22. de Antichristo dicitur,
quod sit abnegaturus Patrem et filium non verbis sed re ipsa.

Ex hisce vero patet ignorantiam causam esse mixtorum et pluri-
morum peccatorum, unde peccata et vocantur opera tenebrarum, quae
oriuntur ex defectu lucis veritatis, unde tot praecepta in verbo Dei,
quibus jubentur pii cognoscere Dominum, scrutari et meditari vias et
leges eius, adeo ut haec unica sit gloriatio laudabilis si quis cogno-
scat Dominum Jer: 9. et impii dicuntur eam ob causam esse tenebrae,
non cognoscere, carere scientia, prudentia, et brutis comparantur quae
intereunt Ps. 49. qualia ubique in Scriptura reperiuntur: imo Johannes
docet 1. Epl. cap: 4. causam cur quis non amet Deum esse si non cogno-
scat Deum, verbo, requiritur ut in omnibus exploremus quae sit voluntas
Dei, ut nos illi possimus offerre per cultum rationalem Rom: 12:
v. 1. 2. et habeamus exercitatos sensus ad discretionem boni et
mali Heb: 2: utque cognoscere studeamus Deum et quem misit
ille Jesum Christum Joh: 17: 3.

Hoc quoque patet ex hisce bonam intentionem non facerus opus
bonum, sed firmum judicium ortum ex cognitione veritatis et
amorem veritatis requiri, ut opus Deo placeat, alias laudari
hi debuissent, qui Christum et Christianos persequebantur, et persecuturi erant

ad

ad mortem usq; putantes se deo cultum pstare, uti in cpreis rebus deus n̄ tm̄ dedit pedes et manus ad opandum et ambulandum, sz et oculos ad videndum, ita in spualibus n̄ vltatem tm̄ dedit sz et illetm, et vult ut motus vltatis conformentur luci illetus.

In hisce ꝗ uti xtus pdixit mala et caas mali, ita tps quoq; indicavit, qndo inqt ἄρχεται hora venit, q. dicat eam instare et p foribus ee, ut sc. eo magis eos stimularet, ut sine mora aium bene munirent contra imminentia pericula, et n̄ differrent in longam pparaoem animi contra adversa.

V: 4. Addit autem raoem, cur ea voluerit pmonere, et n̄ citius q nunc v. 4. et 5. pmonere ea volebat, ut horum eent memores, id igr eo facere debebat, ut reminiscentes verborum xti in adversis, ijs se consolarentur, et sane argtm consolaois in eo erat, uti xtus aliquoties quoq; supra monuit cap: 14: 29 13: 19. siqdem hoc ptinet ad fundandam fidem in xtm, ut q futurorum fuerit conscius et pscius, atq; ita deo à consilijs, pterea eo certi erant nil sibi eveniri nisi scdm vltatem Patris et xti, q p.d. sint daturi felicem exitum; deniq; qndo aiadversuri erant xtm verum ee in ijs q pdixerat de obventuris malis, certi quoq; eent de pmissoe bonorum, et n̄ dubitarent, q si cum ipso passuri sint, cum ipso quoq; regnaturi et glorificandi sint, itaq; pvisa illa tela minus nocitura erant, et xtus ut prudens dux et ἀρχηγὸς illis mala pdixit fortia ut adversis opponere pectora rebus possent.

Sed cur antea talia n̄ dixerit, et nunc demum addit, qa npe cum ipsis fuerat, xtus qndo dicit, se antea talia non dixisse, sensus e ipsum n̄ tam qptè illa pdixisse, neq; opus erat

qndoqdē

q̃ndoq̃dem dum ore ad os cum ipsis colloq̃ poterat ipsis data q̃vis occaõe q̃d è re esset indicare poterat, atq; ita ipsos consolari; ꝓterea ante abitum Xtm ex mundo n̄ ita obnoxii erant ꝑsecuõibꝫ discipuli Xti, et ita hic dici pt, q̃ gavisi fuerint amici sponsi q̃diu sponsꝰ aderat, hæcq; raõ et ē, cur et Moses q̃ nõe dei ꝓceperat scribi voluerit, ut memores eẽnt eorum et sedm̄ ea viverent Israelitæ, hæc raõ cur Apli et Eglistæ scribi voluerint et tradi Eccliæ q̃ viderant, audiverant et ꝓdicaverant, ut post ipsorum excessum eẽnt norma fidei et vitæ, et ꝑtinerent ad consolatõem, ad spem, fidemq;, undè Aplꝰ ostendit, ad q̃d utilis sit Scra θεόπνευστος 2. Tim: 3. et Eccliã Ps: 119. ꝓfitetꝫ verbum dei in afflictõibꝫ consolaõi sibi fuisse, itaq; Xtꝰ q̃q; voluit illos erudire ante abitum, eo fine, ut verborum suorum eẽnt memores, et ita consolaõem haberent, nunc autem q̃ndo absens futurꝰ erat quoad corpꝰ, ꝓsens ẽ volebat per verbum et Spiritum.

Cap: 16.

Caãm autem absentiæ indicat et simul statim discipulorum ℣. 5. q̃ priꝰ attinet, exprimitꝫ verbis illis, nunc autem vado ad eum q̃ misit me etc. in antecedd: sæpiꝰ vidimꝰ permittentem sedm̄ Oeconomiam SS. Trinitatis illgi Patrem, uti et Xtꝰ disertè satis docuit in supioribꝫ vid: cap: 15. ℣. 28. ad illum se abire dicit, ita ut abitꝰ ille reditꝰ sit ad illũ locum unde venerat ut visum ē ad cap: 3. ℣. 13. etc. ꝑ illũ illgr ascensio in coelum, ꝫ mors q̃q; et resurrectio, hac enim via abibat ad Patrem, q̃a enim missꝰ fuerat et venerat ut vitam poneret ꝓ electis ex mundo, et in ipso fieret demonstraõ justiæ dijæ, utiq; necesse erat anteq̃ justificari et intrare

℣: 5.

in

intrare in coelum ut Sacerdos poet, v ut Rex et devictis hostibus, ut expiaoem peccorum faceret, et de pecco, diabolo ac lege triumpharet, debebat enim purgaoem peccorum facere p se ipsum, anteq poet sedere ad dextram Majestatis rumpi debebat velum corporis anteq intrare poet in Sanctum S. coeleste Heb: 10. idq ex ipsis verbis satis manifestum e, legatus enim n pt cum laude redire nisi pactis negotijs à mittente ipsi demandatis, q Xtus docet Joh: 17. v. 4. 5. 6. et seqq. et in eo erat consolao p fidelibus, q eo modo rediret ad Patrem, ut statim videbimus.

Sed qd hoc efficiebat in ajs discipulorum, silentium, et qdem ortum ex tristia, atq ita metum et stuporem, cum audirent hoc obvium erat ut inrrogarent, ut antea fecerant, q et q abiret, sed nil eus inrrogant p stupore et consternaoe, itaq verba haec, tacitam habent reprehensoem, et indicant officiu fidelium discipulorum debebant illi scire velle viam Xti, atq adeo mortem, resurrectoem et ascensoem eus uti plixe docet Phil: 3. et qs audiens dnum et magistrum suum loq de abitu suo, n inqrerent in eus caas, psertim si tanti momenti sit ea scire, ut inde pendeat ois salus, qoo patet p.d. oes reprehendos ee, q n id agunt ut cognoscant vim mortis, resurrectois et ascensois Xti et gressus Regis sui in Sanctuario suo, annitendumq e pijs, ut quotidie in cognioe et amore Xti pficiant.

V: 6. Silentij et stuporis caam Xtus simul indicat, et quos reprehendit discipulos, eadem opa qdammoo excusat, inqens, q tristia cor ipsorum impleverit, qa haec locutus fuerat, facit plerumq magna tristia, magniq dolores ut sileant hoes parvi ut loquant sedm pverbium, facit enim ut hoo q. obstupescat et

et p stupore qd v̄ loquat v̄ agat, nesciat.

Cap: 16.

Sed q̄ tristiæ cāa, qa xtus illa locutus fuerat, npe q tanta ipsis sint obventura, et ipse ab ijs abiturus, illud verò cur tristiam opatum fuerit fle ē illgere, nāa hōō aversat mala et tristia adversaq, appetit læta et jucunda, et tum demum mala et adversa æquo aīo fert, q̄ndo ea in bonum majus convertenda ēē novit, itaq si illi novissent illud, q Jacobus monet cap: 1. v. 2. et seqq. gavisi potius fuissent, psertim si id et illxissent, q xtus v. seq. dicit, verum huc usq discipuli xti n̄ satis pspectam habebant indolem regni xti, vim mortis et resurrectōis ēus, atq ascensōis in coelum, imbuti adhuc erant pversis cogitaōibus de regno et rege terrestri, rebusq secundis in regno illo ut sæpius apparuit, et hinc tristabant ubi ille quem habebant p rege pmisso se pdendum ēē et p mortem auferendum, ipsisq p nōe ipsius patiendum ēē pdicit, qd enim putamus aī illis fuisse, cum q læta oīa speraverant nil nisi de excommunicatōe, morte etc. audirent, et hæc rāo ē, cur tristent et pij in afflictōibus, qa n̄ satis ppendunt, qs et quo fine amittat, atq ita sua culpa n̄ opant in ipsis fructus debitos, ut npe sanctitatis fiant participes et accipiant fructum pacificum justiæ, et capiant expimenta fidei, spei et amoris Rom: 5. Heb: 12. Jacob: 1. etc. unde dicit pius Ps: 119. bonum sibi ēē q afflictus fuerit, qa ita didicerit statuta dei, qmdm solent pii, cum Judicia dei st in terris, discere justiam Es: 26. verbo, q scit et rectè ad aīum revocat, q opent in filijs dei ppessōes leves et brevi transeuntes æum pondus gloriæ illi beatos se putant sedm verbum xti, si pp nōen ēus patiunt, qmdm

hoc

hoc et in hisce discipulis postea patuit ut videre ē Act: 5. oēs ferè læti lubentesq; p nōe Xti mortui fuerant.

V: 7. Verum n̄ tm̄ de abitu suo loqt̄ Xtus et mala p̄dicit, sz eos q̄q; consolat̄ efficaciter satis V. 7. et seqq. ubi ostendit fructus abitus sui, docens eum ēe utilem, idq; spēatim p̄bans, qa ipē inde pendeat adventus Spūs etc. In grē docet adventum suum ēe utilem, conducit vobis inqens, illud conducit, q commodum aliq; et utilitatem affert, illud verò utilitatem affert verè q servit felicitati ēēe, impr: peccoris; debent enim oīa subordinari sum̄o bono, nihilq; verè bonum ē, nisi q ē v̄ summum bonum v̄ medium ad summum bonum, adeo ut hæc sit norma judicandi de bono et malo, an ad summum bonum ducat, v̄ ab eo abducat, impr. vero attendendum ē ad statum hōis, et ita peccori id conducit q peccoris salutem p̄movet; q̄ndo et Xtus abitum suum dicit conducere, innuit illum conjunctum ēe cum ijs rebus, quæ cum salute connexæ sīt, q̄q; faciant v̄ ad vitam, v̄ ad pietatem, uti ex re ipsa patebit, talia ēe ea q̄ cum abitu suo conjuncta sint.

Et qa res magni momenti et oīum consideraōe digna erat, id q dicit solemniter confirmat, n̄ enim simplr dicit, conducit vobis, sz veritatem dico vobis, id duplr illgi p̄t, v̄ ut scēt̄ id verum ēe q Xtus affirmabat, uti n̄ poterat n̄ ēe verum q testabat̄ testis ille fidelis, uti Joaēs cum vocat, falli et fallere nescius, sz et hunc sensum habere p̄t, q res ipsa sit veritas in oppositōe ad p̄missōem typos et umbras, veritas enim p Xtm debuit adduci Joh: 1: 17. et in ipso oēs p̄missōes debuerunt fieri ναὶ καὶ ἀμήν, et ita q̄q; q p̄missum erat de Spū et op̄oibus eius in Xto debebant ēe veritas.

Probant

Cap: 16.

Probant autem speatim q in gre dicat, qa sc. ni abeat Spus n sit venturus ad ipsos, si vero abeat, eum sit missurus; per παράκλητον illgi Spm S. ex prioribus manifestum e, uti videre e cap: 14: 16. 17. et 26. et 15: 26., q autem rao sit cur ita vocetur illic visum fuit, scdm Oeconomiam enim SS. Trinitatis ea opatur q Advocatus, pt opari ad id, ut reum justificet, et qa ita veram consolaoem in cordibus fidelium pducit, q consistit in eo, q habeant argta spei salutis et felicitatis in miseria, ille autem dicitur venire ad aliquem, qndo in eo talia opatur, unde certus ee pt, se justum et haeredem salutis ee, qoo simul scatur, eum naa in hoe n habitare, sz ad illum venire, atqz adeo illi dari ex graa.

Quando E dicit illum n venturum nisi Xtus abeat sc. ad Patrem, scatur eus opaoes pendere ab abitu Xti, n oes sz eas qs memorat Xtus in seqq. nam p abitum Xti illgr introitus Xti tq. summi Sacerdotis in Sanctum S. q sequitur peccorum expiaoem et factam reconcilaoem, illa autem n fit nisi p mortem s. oblatoem sacrificij, igr qndo Xtus dicit, n venturum Spm, nisi ipse abeat, scat simul eum n venturum, nisi ipse p peccis moriatur, atqz adeo pp pecca tradatur in mortem ad justificaoem suorum resuscitetur, et facta peccorum purificaoe introeat in SS. coeleste et illic p suis inreedat, inde enim pendere oem consolaoem docetur in Epla Rom: 8: 33. 34. igr vult Xtus abitum suum considerari ut caam, adventum Spus ut effectum, et jam cap: 7: 39 ostendimus, q sensu Spus n fuerit anteq Xtus glorificatus eet, q hic nolumus repetere, tantum E beneficium pendebat ab abitu Xti, hinc addit si abiero, mittam eum ad vos: In supioribus dixerat Patrem illum missurum cap: 14: 16. 26. sz cap: 15: 26. dixerat se eum

missurū

missurum à Patre, illa vero optimè conciliari pnt, Pater mittit Spm, sz ut locis citat: p. in nõe filij ꝛ vi meriti, vi inrcessõis et vi ptatis, q filio ut ꝑ passões consummato data erat, filiꝰ mittit, qt. habet ptatem dandi suis Spm vi meriti sui, Pater mittit ut Judex, qndo justa sentia adjudicat illis Spm q ꝑ Xtm redemti st, filiꝰ mittit ut Rex, cui Pater oẽ judicium tradidit, atqꝫ ita sedm Oeconomiam SS. Trinitatis Pater et Filiꝰ mittunt Spm, qndo vi meriti filij ex sentia Patris mittit, et Xtꝰ utiqꝫ ut caput debuit membris suppeditare Spm vide Eph: 4. ꝟ. 15. 16. Col: 2: ꝟ. 19 conjunguntꝫ enim illa 1. Pet: 1: 2. Præcognio Patris, obedia et aspersio sanguinis Jesu Xti et sanctificaõ Spꝰ, hinc et Spꝰ ille ὑποθεσίας quem Pater mittit in corda fidelium, vocatꝫ Spꝰ Xti Rom: 8.

ꝟ: 8. Quænam verò sint opaões Spꝰ docet ꝟ. 8. et seqq. npe redarguere mundum de pecco, de justia, de judicio; qd sit ἐλέγχειν notum ẽ npe convincere ꝑ certa argta, ꝑ modum conclusõis, q deducatꝫ ex certis pmissis. Mundꝰ autem qd sit jam supra aliquoties docuimꝰ, scantꝫ ea voce hões sine discrimine gentis, atqꝫ ita Judæi et gentes; mundum & convincere ẽ ꝑ certa argta Judæos et gentes convincere, de qbꝰ rebꝰ verò convincendꝰ erat mundꝰ, de tribꝰ pcipuè, q distinctius consideranda venient.

ꝟ: 9. Primò de pecco, q affirmatꝫ, et raõe confirmatꝫ, qd peccum sit n ẽ necesse, ut plixè hic doceamꝰ; Joaes dicit 1. Epl. cap: 3: 4. qd sit ἀνομία ꝛ violaõ et transgressio legis, ꝑ cogitaões sc. desideria, dicta et facta; in pecco & spr ẽ violaõ authoritatis legislatoris, hinc sua naa et eꝰ meretꝫ

iram

Cap: 16.

iram et indignaõem, et reum facit poenæ, et qa deus ē legislator et dnus absolute, et ita oēs oino hoīs actoēs debent fieri sedm eus vltatem et legem, hinc oīs actio, q n fit sedm dei vltatem et legem, peccum ē, et ut abnegat dei dnium, ita facit hoem aberrare à fine suo, q ē et Emphasisis vocis ἁμαρτάνειν et חטא, quando hic de pecco sine restrictoe sermo fit, ita tn ut addatur in spēe peccum incredulitatis, pmus et oē peccum illgere, n tm q comittitur contra prædicaõem Eglii, q pcipitur fides in xtm, sz oē oino peccum, à q poēnt liberari si crederent in xtm, et in q manent, ideo qa n credunt in xtm, itaq peccum illud illgi pt, eus rei erāt Judæi et gentes, utriq ex æquo peccaverant contra legem naæ uti docet Aplus Rom: 1. 2. et 3. capp. unde gentes dicuntur ibidē ἀναπολόγητοι et damnabiles ipsa conscia attestante, q docere pt hoc ēe dei δικαίωμα, et jus, q q talia faciunt, qlia illi fecerant, digni sint morte, Judæi qq singulariter contra legem supnaalr revelatam peccaverant, q vel deum v pxum v res alias spectabat, uti apud Mosen plixius videre ē, impr: verò in eo peccaverant, q aberraverant à lege justiæ, qrentes ppriam justiam q ex opibus legis sc. externè factis, et n attendentes ad finem legis q erat xtus Rom: 9. v. 31. 32. 33. et 10. v. 3. et 4. totus ē mundus Judæi et Gentes destituebantur gloria q habere debebant, erantq ita sub pecco et reatu.

Hoc verò distinctius patebit, si raõem consideremus q addit, qa npe n credant in xtm, nexus fle illgi pt, si cogitemus et ppendamus q sit raõ fidei in xtm, ostendimus supra aliquoties, xtm obtm fidei ēe, qt. ē Mediator et Sponsor houm, qt. Sacerdos qui

pecca

peccata ipsorum expiet, q suis incredat, illisq benedicat, Rex q suo
lytro redimendo sibi simul emerit in peculiam, denique q ut Sa-
cra suos doceat qd agere v n agere quq credere debebant. Est q
hoc testium Dei de Xto, q credendum ē, q in ipso sit remissio pec-
catorum, ē falq, ē distinctiq, q ipse factq sit nobis à Deo sapie-
stia, sanctificatio ē redemptio, igr q credat Xtum, accipat remissiōem
peccatorum, pp ipsiq satisfactoem, ē simul Spm Xti sanctificantem ē
obsignantem ad salutem, q nec justificat p remissoem peccatorum, ē
sanctificat p operaoem Spq, atq ita manet sub ira, ubi videmus
cap: 3: v. 18. 19. itaq jam fle illgi pt, qōd Spq mundum, gentes ē
Judaeos convincat de peccato, qa n credant in Xtum, ita fc. ut Spq pa-
Apostolos Eglium Qdicaturos utrisq, utrosq convincat, ipsa ipsorum ca-
sia attestante, q peccaverēt oes contra legem naa, Judaei quoq
legem Mosis, utriq iterum ⊖ legem fidei, adeoq q oes ē sint in
peccato ē n credendo in Xtum maneant sub peccato ē in peccato ē sub
peccati tum dono, tum reatu, ē hac raoe p incredulitatem peccatum ē
damnaoem suam augeant, ē enim gravissum peccatum deo salutem
offerente ē eam salutis patefaciente, ē condoes simul pponente
n agnoscere peccatum suum ē impotentiam ē damnabilitatem, ē q ab-
negatōem ppriarum virium ē ppria justitia se coram ipso humilian-
ad gratiam eg fugere, testium eg recipere de vita in Xto, legi Eglij ha-
aqua, sancta ē justa se n fabricare, ē verbo, nolle cum deo recon-
ciliari ē arcem ac rupem salutis apprehendere, ē ita perire, ē
n poterat hoc primum ē, sequem Spq Xti primo convincere debe-
bat de morbo antequ pponeret remedia, neq potest ē peccatum non
credere in Xtum, ut q liberet à peccatis, nisi verum est oes ē pecca-
tores ē pp peccatum reos ē damnabiles.

V: 10. Secundum q opq Spq ē, ut ē v. 10. convincere de justitia
mundum, q iterum affirmat ē raoe confirmat; qd sit justitia, alia
quq

Cap: 16.

quoq visum fuit, sc. justia vocat id oe q fit scdm jus, atq ita
facta et opa qt. juri conveniunt, s. eorum cum jure convenientia,
et deniq ipsum jus, q qs habet scdm legem ad hoc v illud petendu
et exspectandum, hinc justiam facere dicit q obedit legi et 1. Joh: 3.
justus dr is q n tm habet ppositum faciendi q justum e, sz q id
qq facit et fecit et in Emphasi coram deo justus e, q oia q debet
fecit et facit, s. q oia dei pcepta servat ex toto ajo constanter, qq
eam ob eam habet jus petendi et exspectandi pmium, q sensu ne-
mo justus e coram deo Ps: 143. qa nemo e q n peccaverit et pec-
cet uti e 1. Joh: cap: 1. Prov: 20: 9. sz pter hanc justiam hois
memorat Scra aliam, q justia dei vocat Phil. 3. qq e ex fide
in xtm ut e ibid: qndo npe fides in xtm imputat in justiam
ut e Gen: 15. et Rom: 4. q justia p Eglium eam ob eam dicit
annunciari ex fide in fidem, Judaeis et Gentibus Rom: 1. uti xtus
qq pmiserat Ps: 22: 45: 97. etc. eam justiam Messias erat alla-
turus ut e Dan: 9. ubi vocat justia seculorum, qa illa oibus secu-
lis imputata fuit credentibus, et ea consistit in eo q xtus imple-
vit jus legis, qndo peccum in ipso et ipse p peccum condemnatus
fuit Rom: 8: 1. 23. et 4. ea enim raoe satisfecit judici p suis
dum in ipso facta fuit demonstrao justia, ut deus justus manere poet
justificans impium Rom: 3. et 4. quo sensu dicit 2. Cor: 5. q factus
sit p nobis peccum x hostia p pecco, ut nos in ipso fieremus ju-
stia dei, hinc ipse et debuit justificari Es: 50. et 1. Tim: 3. ut
Sponsor npe pstita solutoe, unde et dicit resuscitatus ee ad no-
stram justificaoem, verum ea n ita imputat, ut hoo simplr ap-
prehendat eam justiam q in xto e, eo fine ut absolvat a dam-
naoe, sz et ut fructum illius justiae pcipiat p Spm sanctificantem,
et in se spr requrat illius argta, adeo ut et debeat ipse justiae
opam dare p amorem dei et pxi et observaoem pceptorum dei, qoo

et

et ex opibus hoc dicitur justificari Jac: 2. et duo haec nexu indivulso cohaerent, nemini enim potest imputari justitia Christi, nisi liberetur à dominio peccati et diaboli, atque ita in novitate vitae serviat deo secundum legem libertatis, populus enim Christi debet esse justus et justitiam facere, unde et justus dicitur qui justitiam facit 1. Joh: 3. per fidem nempe sub Eglio, de ea justitia debebat convincere mundum Spiritus Sanctus facere eam annunciari Judaeis et Gentibus cum demonstratione veritatis ad conscientiam, ut intelligerent utrique, neminem posse justum esse si deus velit cum ipso intrare in judicium, per justitiam propriam, sed tantum, si ipsum judicet secundum justitiam suam Ps quae nempe in Christus est per fidem ut audivimus et Phil: 3: 9. sed simul Spiritus convincere debebat Judaeos et Gentes, omnes qui velint nominare nomen Christi, desistere debere ab impietate et injustitia 2. Tim: 2: 19. et ita abnegatis impietatibus et concupiscijs mundanis, pie, sobrie et juste vivere in hoc mundo Tit: 2: 12.

Confirmat hoc argumento illustri quod demonstrari justitia illa debebat ad convictionem mundi, et hoc est abitus Christi ad Patrem ut non amplius ipsum viderant, quod sit abire ad Patrem saepius diximus, non uno modo abijt Christus ad Patrem, primò ad breve tempus, tempore sepulturae s. quietis corporis in sepulchro, unde dicebat, brevi me non videbitis et brevi iterum videbitis post resurrectionem sc. dixerat enim latroni, hodie mecum eris in Paradiso, debebat sc. ea ratione implere typum et ingredi cum sanguine ex Spiritu S. anima sua in Sanctum S. et inde redire ostendens apocham ad suorum justificationem per resurrectionem ex morte, postea abire debuit ad Patrem per ascensionem in coelum, quomodo ita introiit, ut non rediret, sed consedit ad dextram Majestatis in coelis, interpellans pro suis, et eo modo demonstratum fuit, ipsum unica oblatione omnes et omnia consummasse uti docet Heb: 10. in quo differebat à Summo Pontifice sub V.T. qui iterum exire debebat, et velum obducere, ut sciaretur, nil per legem consummari potuisse

Cap: 16.

isse, et sanguinem taurorum et hircorum n̄ potuisse vere expiare
pecca Heb: 9. et 10. itaq; n̄ debebant xtm amplius videre, debuit
enim ille sedere ad dextram Dei in ꝑpetuum, saltem n̄ debebant
illum videre ut viderant anteà, onustum peccis v̄ in statu vili,
ꝫ tandem venientem in gloria, atq; adeo n̄ debebat amplius dici
qs ascendet aut descendet ut ē Rom: 10. v. 6. et 7. ꝫ si confessus
fueris ore tuo dnum Jesum et credideris corde q̄ deus illum exci-
taverit ex mortuis salvaberis v. 9, 10. 12. etc. et sane n̄ poterat
illustriori modo et efficaciori argto mundus convinci q̄ xtus Jesus
sit Servus dei justus, q̄ ~~justificare~~ cognitione sui justificet multos
ut ē Es: 53. v. 10. q̄ q̄ n̄ tm excitatus fuit ex morte in q̄ tra-
ditus erat ꝑꝑ pecca Rom: 4. v. ult: ꝫ et q̄ visibiliter ascenderit in
coelum et facta purificatione peccorum ꝑ se ipsum consederit ad
dextram Majestatis Heb: 1. v. 3. q̄ndo enim ut Sacerdos verus
introibat in coelum ut Sanctum S. scabat sacrificium ipsius
fuisse sacrificium boni odoris, et q̄ndo ita introibat, ut non
rediret, scabat, jam viam ad coelum manifestam factam et
initiatam ꝑ sanguinem eius, unde Aplus Rom: 8. inde petit
argta consolationis ꝯ oem accusationem q̄ xtus n̄ tm mortuus fue-
rit, ꝫ et resurrexerit, neq; resurrexerit tm, ꝫ et sedeat in
coelis ad inpellandum ꝑ nobis, itaq; n̄ mirum q̄ in Empha-
si dicat se abire ad Patrem, npe et suum et suorum, cum
q̄ npe justificati ꝑ fidem pacem habeant in ipso, et accessum
ad graam et thronum graae Rom: 5. v. 1. et 2. ut point vi
justiae xti ipsum vocare Abba Pater; ꝫ ꝓterea hoc argtm
convincebat mundum de officio suo, ut ipsi quoq; opam ju-
stiae darent, fieri enim n̄ pt, ut xtus abeat ad Patrem, n̄
tm ut Sacerdos, ꝫ et ut Rex qn et habeat pplm peculij,

Zelotem

Zelotem in bonis opibus, atque adeo qui jus et justitiam faciat, atque ita servet leges dei, et omni modo demonstret quod liberati sint à servitute peccati et diaboli et translati in regnum Christi, quod est regnum justitiae et charitatis.

V: 11. Denique Spiritum de judicio eos convicturum dicit, hoc iterum affirmat et ratione confirmat, quid sit judicium notum est, notat vero actum judicis judicantis cuiuscunque vero et effecta eius, ita cap: 5: v. 27. dicitur Christo datum judicium facere s. judicare tq. illi per quem omnes judicandi sunt Act: 17. 2. Cor: 5. etc. et quando hoc fit à judice, qui habet judicandi et potestatem et sententiam exequendi potentiam tum et secundum sententiam agit, atque ita regibus tum idem est quod regimen 1. Pet: 4: 17. sed homines quoque judicant tum de jure tum de factis, etsi non cum autoritate extra judicium, quod hic per judicium illegi debeat, potest esse ambiguum, an hic nempe ut sciant cui conveniant judicium, et quis sit verus judex, an verò ut sciant quis sit judicandus, quod postremum cum seqq. videtur congruere, verum utrumque conjungi potest, et debet, tempus erat ut Christus judicaretur, et ut ipse Judex Israelis percuteretur Mich: 5. debebat enim venire in judicium, sed ex illo quoque eripi et assumi Es: 53. debebat in illo peccatum condemnari et ipse propter peccatum, atque ita fieri execratio Rom: 8. Gal: 3. quia Sponsor nempe, sed debebat quoque justificari ut ipse loquitur Es: 50. et Apostolus 1. Tim: 3. atque ita declarari justus Servus Es: 53. sed eadem opera debebat illi adjudicari potestas in omnem carnem, atque ita illi dari facere judicium uti est Joh: 5. v. 27. debebat enim sedere ad dextram dei ut Rex et declarari, atque ungi ita ut Dominus, ut omnes ipsum confiterentur Dominum Phil: 2. hoc est judicium quod tum Pater tum filius exercent vel exercere debebant illegi potest, quia inter

se

Cap: 16.

se cohærent, Xtus enim p eo q aiam suam sedm sentiam Patris debebat effundere in mortem, in vivos et mortuos dominari debebat post resurrectoem et spolia dividere inr multos Es. 53. Rom: 14. et hoc fieri n poterat qn judicaret diabolus, siqdem ut Xtus poet dominari in Gentibus, necesse erat, ut ille eripet ex ptate diaboli et tenebrarum, ita et passivè illgere pmus vocem illam.

Ratione hoc confirmat, qa Princeps mundi sit judicatus, unde ea q diximus, lucem accipiunt, vidimus enim supra, qs per mundi Principem illgi poit et debeat, etsi enim verum sit, Xtm qq ee et vocari poe Principem mundi, minus tn commode vocari poterat Princeps hus mundi, ille enim futuro n obscurè opponebat, et supra cap: 12. distinguit à Xto, illiq oppnr, nullaq rao e cur alio sensu voces sumant q illic, cur autem diabolus vocet Princeps hus mundi, illic diximus, neq opus e repetere, ss qoo ille judicet videndum e, npe qndo contra illum sentia pronunciat, et declarat illum n amplius habere jus ad principatu illum mundi x illum n amplius habere jus ad seducendum gentes et Judæos qq abducendos p velum legis à lege justiæ, nam tps illud appropinqbat, qndo Xtus unitus rex sup Zione debebat postulare gentes hæreditatem et fines terræ possessoem suam Ps: 2. itaq diaboli regnum cessare debebat, fortior ille vasa illi sua eripe debebat et captivos facere sub obediam Eglij, quos ipse captivos tenebat sub pecco ut videre e Luc: 11. Matt: 12. Es: 49. etc. et impr. hoc neriam erat, qa n poterat Xtus condemnari et judicari qn simul condemnaret et judicaret diabolus, ita dicit Aplus Xtm p mortem abolevisse eum q ptatem mortis

habebat

habebat, diabolum Heb: 2., eumq in cruce triumphasse Col: 2. q morte sua sibi acqrebat jus in gentes.

Quando & judicabat Princeps hꝰ mundi, diabolꝰ, et re ipsa regno illo privabat ꝑ conversoem gentium, inde patere poterat, Xtm ee judicem et illi datum ee judicium, ita ut ex abolitione unius, judicandum eet de ptate alterius, et hæc oia fieri debebant sedm illud verbum q semel deꝰ pnunciaverat in prima pmissoe Gen: 3. de pugna inr serpentem et semen mulieris conf: Apoc. 12.

Hæc oia autem Spꝰ pagere debebat, q et de pecco et justia et deniq de judicio debebat mundum convincere, e enim eꝰ munꝰ sedm Oeconomiam SS. Trinitatis exeq sentiam Patris et meritum filij, unde dr mittendꝰ in noe filij Xti à Patre, et ubiq Spꝰ Xti vocat, n pt autem ee Spꝰ Xti, nisi et hoes doceat ee peccores et remissoem peccorum ee in Xto, et illuminet ad cognioem Xti, detq fidem in Xtm, et manifestam faciat justiam Xti et doceat simul Xtianos facere justiam, ipsosq ita ducat ad Xtm ut consummatum ꝑ passoes et justificatum et ingressum in Sanctum S. sedentemq ad dextram Patris et judicantem oes tq. Regem Regum et dnum dnorum, cui data sit ois potestas, cuiq cedere debeat ipse diabolꝰ, opꝰ & Spꝰ illiꝰ boni plane contrarium ee opi diaboli, diabolꝰ seducit ad peccum, Spꝰ S. convincit de pecco et convertit, diabolꝰ excæcat ne videant hoes gloriam dei in facie J. Xti et in Xtm credant 2. Cor: 4. Spꝰ S. illuminat et dat fidem in Xtm, diabolꝰ nil nisi injustiam et opat et suadet, et ab agnitoe justiæ Xti abducit, atq ita à Xto ut Advocato nro apud Patrem; Spꝰ S. excitat desiderium justiæ Xti, ut cupiant fideles in illo repiri ut participes fiant justiæ eꝰ, ad ad illum accedant tq. ad eum q pfectè poit salvare oes q ꝑ ipsum accedant ad deum,

atq

atq; ita deniq; , cum diabolus sibi arroget judicium, et et hoibus judicij dij sensum excutere studeat, Spus S. ostendit verum Judicem, atq; ita oi modo opus Spus S. e vere opus Spus Xti, uti in sequentibus et plenius id Xtus docet. Cap: 16.

Postq; ita docuerat, quam sint futuræ operaoes Spus S. p raoes id plenius demonstrat, et primò qdem cur ipse nunc id n doceat q Spus docturus erat V. 12. sc. multa ipsis dicenda habebat, sed ndu ea ferre poterant; qndo dicit multa supee dicenda, ostendit n oia q sub N. T. audiri debebant huc usq; audita ee ex ore suo, tum qa q locutus fuerat p parabolas et ita obscurius pposuerat, tum et qa multa mysteria ob raoem tpris et naam rerum n poterant ita dici ut postea, siqdem hæc conveniebant magis illi tpri, ubi oes pmissoes in Xto J. factæ erant vici et ἀμὴν, oia p ipsum consummata, ipse p passoes consummatus imo glorificatus, fle enim illgi pt Xtm n potuisse ita pdicare se ipsum uti illum crucifixum p verbum Eglij pdicare debebant Apli, p illos enim dici poterat Xtm p passoes consummatum factam ee pfectam salutis caam, unico sacrificio oia consummasse, mortuum ee pp pecca, resuscitatu ad nri justificaoem, sedere ad dextram dei, inrecedere p nobis, accepisse oem ptatem in coelo et in terra, tum demum dici poterat legem Mosis abrogatam, n valere amplius Circumcisoem et Præputium, neminem judicandum in cibis, in diebus etc. tplm S. destruendum ee, deum se convertere ad gentes, et q similia plura st, imo in spee et clarius ipsis dicendum erat, qoo intrare debeant in regnum coelorum p multas afflictoes, pati p Xto, implere reliqas passoum eus etc. V: 12.

Rao cur hucusq; tacuerat, v saltem n ita explicite pposuerat, e, qa n poterant ferre, x qa n erant apti ad ea recte

illgnda

illgnda, v̄ ē pmto ajo recipienda et exequenda n̄ poterant illa re-
ctè illgere ob pjudicia de xti psona, regno etc. ob tradiōes pver-
sas Patrum, pjudicia enim impediunt ajum in cognioe veritatis;
pterea cum animi illorum affui ming ea conveniebāt, desiderabāt
et exspectabāt læta qqs; ss in eo decipiebant, et simul ppeà n̄
erant ajo satis pparato ad audiendum tristia, dura et dira qqs,
hinc et anteà debebant et à pjudicijs liberari p illuminaōem Spg,
et virtute eg, q̄ indui ex alto debebant muniri contra adversa qqs,
q verò tales fuerint discipuli hucusqs patet ex hria Eglica, ubiqs
enim ostendunt se istigmodi pjudicijs poccupatos ēe et ming gnaros
condiōis regni coelorum, et ipso ope pbabant q dicit xtg, q̄ndo
in passoe ipsum deserebant et abnegabant.

V: 13. Ostendit autem xtg p quem sint plenig erudiendi et ppa-
randi, npe p Spm veritatis, quem nominat, eg adventum pdicit
et opg simul, deniqs raōem et nram muneris et opaōum Spg plenig
explicat; cur vocetr Spg et qdem Spg veritatis, vidimg in supioribg
cap: 14. v. 17. et 26. 15. v. 26. sc Oeconomicè impr. et qa tum ve-
ritatem uti oppnr mendacio, tum eandem uti oppnr legi, ut vi-
dimg cap: 1: 17. docet.

Adventg eg scat opaōem eg et qdem p effecta et signa conspi-
cua, talis adventg erat effusio eg in discipulos die Pentecostes
Act: 22. et postea in varijs donis extraordinarijs, qbg ornati erant
Apli, q̄lia erant dona linguarum, miraculorum, sanatōum etc. tum
enim venit deg et dya psona, q̄ndo se patefacit certis signis
et opibg, notandum tn̄, q̄ndo dicitr venire, et ut Spg veritatis
venire, scari, q eo modo anteà n̄ fuerit datg, unde anteà cap:
7. vidimg, Spm n̄ fuisse anteq xtg glorificatg, de q ibi plixig, et
ut Spg veritatis n̄dum datg erat, qdiu veritas p xtm n̄ erat facta
de q dictum ad cap: 1: v. 17.

Opus

Cap: 16.

Opus & erat ducere in oem veritatem supra cap: 14. v. 26. dixe-
rat, docebit vos oia, et oia in memoriam revocabit q locutus fuit vo-
bis cap: 15: v. 26. dixerat q sit de se testaturus, hic q in oem ve-
ritatem ipsos sit ducturus; q sit ea veritas ois fle illgi pt, npe
q p xtm facta fuit Joh: 1: v. 17. de q illic videri pt, neq enim
opus ea hic repetere, ducere in illam veritatem, atq ita in oem
veritatem e n tm eam docere, ss et in ea sanctificare, tribuit e.
Spui S. n tm illuminao φωτεβμὸς, ss et ἁγιαβμὸς, ita ut scet,
q sint xtm et veritatem, uti in xto e plene cognituri, ut illgant
oe consilium dei, ut cognoscant mysteria à tpribus secularibus ta-
cita, atq ita ee point p demonstraoem veritatis se ad oium con-
sciam commendare 2. Cor: 4. v. 2. neq enim fieri poterat, ut recte
veritatem uti in xto e docerent, nisi eam ipsi clare et distincte
pcipnt, et hinc patet, Aplos oem veritatem et docuisse, qobrem
Aplus anathema denunciat ijs q aliud Eglium pdicent, et ubiq
monent Apli, ne qd aliud Eccliae recipiant pter id q ab illis ac-
cepant, hinc Joaes dicit, eum q unctoem habeat n opus habere
ut qs eum doceat, ss qmdm unctio illos doceat de oibus, q id ve-
rum sit, et n sit mendacium, et monet ut in eo maneant 1. Joh:
2: v. 7. q unctio e verbum xti et Aplorum p Spm conseqs pate-
factum et scriptis ppositum, adeoq vetat addere illi aliqd aut
demere, ss n illos tm, ss oes illuminare debebat q p verbum
Aplorum credere debebant, q facit et faciet usq ad finem, ducit
qq in veritatem p sanctificaoem, qndo veritas e q. via in qua
ambulant fideles, plana illa via de qua Ps: 143. v. 10. e via,
qa pponit eum q e vita et veritas et via Joh: 14. 6 qa pponit
viam p q deus venit ad peccorem, peccor ad deum vicissim, quae
initiata e p sanguinem xti Heb: 10. q ducit fideles eo q xtus
pivit in coelum npe, q via e fides in verbum veritatis in xtm

per

per quem ē facta veritas, et opa charitatis erga deum et pxum sedm veritatem q in Xto ē, in ea eos ducit sedm consilium dei, donec assumantr in gloriam, qndo plenè patebit, q sit Spus veritatis ꝛ q oia q ipsius ductu et instinctu locuti st sancti dei hoes, sint veritas.

Hæc autem ut patet illgnda n absolute ss comparatè, siqdem Spus et olim fuit et docuit veritatem, et duxit suos in veritate, ss n eo modo et gradu, plurima revelavit in ænigmate, qdam n revelavit unde legimus Rom: 16. de mysteriis tacitis tpribus secularibus et 1. Cor: 2. q p Spm ea sint revelata q oculus anteà n viderat, nec auris audiverat, nec in cor hois ascenderant, unde et N. T. major cognitio assignatr Jer: 31.

Verum ut illgerent discipuli raoem, tum missois, tum dra Spus, et caam cur post abitum Xti ad Patrem Spus venturus et ipsos in oem veritatem ducturus eet, addit Xtus ipsum à se n locuturum, ss ea tm q audiverit, et quoad maam, q futura et illis annunciaturus sit; à se loq qd sit visum fuit in supioribus, ubi Xtus idem de se dixit, q npe n poit à se qcq facere cap: 5: v. 19. hic p. d. spectatr Oeconomia SS. Trinitatis, in q Spus S. subordinatr q. Patri et filio, ut q sedm sentiam Patris et vi meriti filij loqtr et agat q loqtr et agit, qa npe oe verbum graæ et oia χαρίσματα Spus nituntr consilio Patris et filij, qt. Pater in illo habet raoem judicis, filius Sponsoris, igr Spus ea tm loqtr et opatr, q faciunt ad illud consilium explicandu et exequendum in ipso hoe p eo regraoem, sanctificaoem consolatoem etc. et ita ea loqtr q audit, audit autem Spus S. n more huao, neqs ita ut nesciat consilium Patris et filij, et id illi revelari debeat, ss impprie, qa Oeconomicè ipsius opaoes subordinantr vltati Patris et filij merito, et certo sensu de Spu dici pt,

quod

quod Xtus dixit cap: 14. v. 28. q Pater et filius ipso majores sint alias Spus dei novit ea q dei st 1. Cor: 2: v. 11. Et ut eusdem Essiae, ita eusdem qqs sciae e cum Patre et filio; pterea quando Xtus dicit, q Spus nil à se sit locuturus, ss ea tm q sit audituru sc. à Patre, eo pbat q sit Spus veritatis, q nil sit pro arbitrio ficturus, ss ea tm q verissa st, uti noverant verissa ee, q à Patre audiunt, q mentiri neqt, locuturus. Cap: 16.

In spee autem indicat q de futuris ipsos sit certiores facturus, q st oia ea q deus futuris tpribus decreverat efficere tum in terris, tum in coelis, et ita impr. ea q Eccliam spectabant, eusqs statum et condicem, fata Eccliae tristia et laeta, q Xtus per parabolas saepè pposuerat, et q Spus ut alijs Aplis ita Joai impr. plenius revelavit, et p illum Eccliae, adeò ut inde pspici poit singulare dei beneficium ee, q p Spm voluerit futura revelare, nostriqs officij illa scrutari.

Ne vero putarent exspectaoem suam de Xto evanituram, et q de Xti regno pdicta erant nq implenda ostendit se post suum abitum glorificandum ee verè ut Messiam p Spm v. 14. ille inqt me glorificabit, q affirmat et confirmat raoe; qua in re consistat glorificao filij aliquoties dictum fuit in supioribus, ut n sit necesse ea repetere, e ut verbo dicamus, illi gloriam tum dytatis, tum redemtois asserere, ut cognoscat, q sit tum deus benedictus sup oes et oia in secula, tum unicus Salvator et unicus ita oium Dnus n tm jure creaois, ss impr. redemtois, cui data ois ptas in coelo et in terra, et oe judicium, adeo ut sit rex regum et Dnus dominantium vid: Heb: 1. Col: 2. 1. Cor: 8. 6. Phil: 2. Matt: 28. Apoc: 19. etc. hoc & officium Spus filium glorificare, unde hac nota Spus dei ab oi V: 14.

Spu

Spu mendacij distingui debet 1. Joh: 4. v. 2. et 3. unde simul p. cum Scra scripta sit p instinctum hg Spg, Cpcipuum illig scopum ee de Xti gloria testium phibere, adeo ut hac sit clavis vera mysteriorum verbi dij, si cogitemg oia q scripta st, scripta ee, ut cognoscentes deum verum et quem misit ille J. Xtm habeamg vitam eam Joh: 17: 3. hinc ois qqp illuminao eo ptinet, ut videamg dei gloriam in facie Jesu Christi.

Hoc vero pbat et confirmat eo, q sumturg erat ex ijs q Xti st ea q annunciaturg erat x. q. veritas illa q docturg erat, sit veritas in Xto uti e Eph: 4: v. 21. et fle illud illgi pt, tum ex ijs q antea dicta st de Oeconomia S.S. Trinitatis tum ex ipsa maa Cpdicaois Eglicae, Aplicae, oia enim huc tendunt ut erudiamur de ijs q Xtm spectant et in illo vera st de ipsig psona, nais, officio, statibg, redemtoe p ipsum facta, de ipsig regno, legibg, de ipsig pplo, et tum beneficijs illis conferendis, tum officijs ab ipsis Cpstandis, cum de bonis graae, tum de bonis gloriae in Xto exspectandis et q st id geng plura, haec oia enim sumit ex ijs q Xti st, n poet e. E. P. dicere, peccum ee expiatum, nisi Xtg expiasset cum deo nos reconciliatos nisi deg fuisset in Xto mundum sibi reconcilians, nos justificari p fidem in Xtm nisi Xtg factus eet peccum, ut nos in ipso fieremg justia, et q st infinita talia plura, haec & oia sumsit Spg ex ijs q Xti st, ita ut eam ob eaam vocent sermonem suum Apli Eglium Xti sermone crucis etc.

Ea erat annunciaturg tum Aplis, tum p ipsos alijs ad fidem npe et obediam Xti, s. ad gloriam Xti, ut eam glorificaret

ret, atq adeo ut pplus Xti n tm agnosceret gloriam Regis sui q e Rex gloriæ, ss eum quoq cpre et Spu glorificarent 1. Cor: 6. illiq portas aperirent Ps: 24. illumq confiterent dnum ad gloriam Patris Phil: 2. ex Es: 45. Cap: 16.

Quoniam itaq dixerat Spum se ee glorificaturum, et ex eo q suum sit sumturum q annunciet ne blasphemus videat, plenius explicat et confirmat id q dixerat, ne qs putet quod sacrilego ausu sibi tribuat q dei sint, q gloriam suam alij n vult dare aut dari, pbat itaq se glorificandum ee à Spu et Spm illum ee suum Spm et revelaoem eus ee revelaoem gloriæ suæ, eo q oia q Pater habeat sua sint p Patrem ubiq prima psona illgr, q alias sæpe deus vocat scdm Oeconomiam extra controversiam Patrem ee verum deum, et gloriam Patris ee gloriam dijam, et si ppius jam consideret, qnam ea sint q Pater habet, fle e illgere huc referri debere oia dei ἀυχήματα, illgr ante oia dija Essia, dijæ pfectoes et virtutes, oiscia, potia, tum opa tam naæ q graæ, et hinc qq noa qbus exprimit dei gloria s. dei pfectoes qs in se possidet, et in oibus demonstravit, deniq et honor et cultus ipsi debitus ob pfectoes et opa illa, adde qq verbum q deus revelavit consilium graæ et peccori patefecit viam salutis, hæc oia Xtus qq sua ee dicit, qndo sine limitaoe dicit, oia qcunq habet Pater mea st, et ubiq in Scia, ea q memoravimus, distinctè et spcatim Xto tribuunt, uti v ex solo hoc Eglista patuit et patebit porro, ne plixi simus, vidimus enim cap: 1. λόγον ee verum et æum deum Creatorem coeli et terræ, vidimus cap: 2. illum miraculo pbasse gloriam Xv: 15.

gloriam omnipotentiæ suæ, cap: 3. q ex coelo venerit et adhuc in terris existens, sit in coelo, cap: 5. eadem perpetuo operari dicit q Pater operatur, vivificare, resuscitare mortuos, similiter honorandum esse ut Patrem quippe ἴβον τῶ πατρὶ etc. et in seqq. adhuc patebit, q sit ipsius gloria q habuerit ante jacta mundi fundamenta, imo q ipse ab initio locutus fuerit cap: 1. et 8. videmus, q sic id nunc ageretur prolixius demonstrari possent ex Scris.

Ex eo ergo patet, Xtm recte dixisse, Spm ex eo q suum sit sumturum q annunciet, Spus enim dei intigz deum glorificare debet, non creaam, ex iis q dei sunt sumere debet q annunciet, non verò ex creaaiis revelaõ Spus debet facere ad glorificandum deum verum, ut illum in Spu et veritate colere ad adorare possimus, et ut illi tribuamus gloriam, tq. ex quo, per quem et ad quem sint oia Rom: 11: 36. q raõe validè refutavit eorum errorem qui ipsum habent pro mero hoe, sed singulariter glorificato et ita q. deificato, Xtus enim disertè dicit, oia q Patris sunt, sua esse et eam ob eaam se glorificandum esse à Spu, non vero per glorificaõem se ea accepturum.

V: 16. Verum ne inde q dixerat se glorificandum, colligerent, ipsum non esse moriturum ostendit q anteà dixerat, non pugnare cum hac glorificaõe, nempe de abitu suo et de morte q procedere debebat, docet ergo v. 16. et seqq. se brevi glorificandum, sed tn anteà ad breve tps in terra viventium non fore conspiciendum et postea iterum conspiciendum, parum inqt et non videbitis me, et iterum parum et videbitis me qa abeo ad Patrem ubi docet se non videndum, tpus indicat, q breve futurum sit, et se iterum post breve tps videndum, et quartò raõem addit abitum

Cap: 16.

tum ad Patrem, quando dicit se non visum iri, eo scilicet se desitu-
rum esse in vivis et inter homines supra terram, ut ita sit ἐν ἀδῃ
in loco obscuro et non videatur et in שאול atque ita in quaestione
tq. absens et sublatus ex oculis, itaque innuitur eo quod sit mori-
turus et sepeliendus ut lateat in sepulchro.

Verum ni putent ipsum detentum iri à morte et man-
surum in sepulchro ut videat corruptionem; diu differendam
esse mortem et sepulturam addit, hoc brevi futurum, atque adeo
instare mortem et sepulturam suam, ita ut animas ipsorum præ-
paret ne inopinato et propter exspectationem id accidat, et ut quemdam
supra locutus fuit Christus ubi id videbant ita evenire, cogitarent
à Christo id praedictum esse, atque adeo scirent, Christum mortem suam præ-
scivisse et voluntariè eam obiisse, s. ut dixerat cap: 10. eum
animam depositurum ex potestate propria ut sacrificium voluntarium pro
vita electorum suorum.

At verò ne existimarent ipsum à morte detentum iri
et mansurum in sepulchro addit, se iterum videndum esse, et
quidem brevi, adeo ut non diu in sepulchro sit mansurus, sed brevi
resuscitandus, ut dicere possit mortuus fui et vivo et vivam
in aeum, ne fallatur et frustra sit fides et exspectatio, Messiam
victurum in secula ut rectè credebant Judaei uti vidimus
cap: 12. revocat et ita illos ad ea vaticinia, quae praedixerant
Sanctum dei non mansurum in sepulchro, neque visurum corrupti-
onem ut est Ps: 16. et ipsum quidem moriturum, sed ut post mor-
tem iterum vivat in longitudinem dierum Ps: 21. Es: 53. etc.
adeo ut eo ipso eos consoletur in tristitia, et hoc velit esse argumentum
fidei, quod ipse sit verus Messias, si ex morte resurgat, p. d.

enim

enim eo pbat q sit filius dei Rom: 1. atq ita verus Messias et magni hoc momenti ee, adeo ut sine eo ois fides in Xtm frustra sit, plixe Aplus docet 1. Cor: 15.

Confirmat id et modum indicat, qndo addit, qa abeo ad Patrem; qs p Patrem illgat, sæpius dictum fuit, prima psona q Deus ubiq vocat, qndo autem Xtus dicit, se ad illum abire hoc convenienter naa eus illgi debet, quoad dyam naam nquam abe à Patre, ss ut supra visum ipse in Patre et Pater in ipso e, ita ut unum sint cap: 10. et 14. abit & ad Patrem, ita uti venit in mundum à Patre uti supra vidimus, venit autem qndo λόγος caro factus e, atq ita Deus in carne manifestatus, itaq eatenus abit ad Patrem, qndo huanitatem in q deitas habitabat cpralr tq. in tabernaculo, extulit in coelum p ascensoe ut anteà qq notavimus, ss abijt qq ad Patrem, qndo aiam sistit Patri tq. respondentem sanguini hostiæ, cum q Pontifex intrabat in Sanctum S. et eo modo res hic e illgnda, abitus enim hic ad Patrem pcedit reditum ad ipsos ut eum iterum viderant, et utiq Xtus ubiq comparat cum Summo Sacerdote in Epl. ad Hebræos, et in spee cap: 13: v. 11. res hac de q nunc agimus ex typo illustratur debebat enim Xtus q erat minister n sanctuarij terrestris ss coelestis p velum cpris ruptum transire in Sanctum S. ut e Hebr: 10. debebat illic repræsentare pplm electum, ut olim Pontifex duodecim tribus in pectorali debebat illic ppitiaoem facere et à Deo q. Apocham referre pposita satisfactois et solutois, q fecit qndo ut traditus erat pp pecca in mortem, ita resuscitatus e ad suorum justificaoem Rom: 4. et ab ijs iterum tertio die post exiguam moram in sepulchro visus, et in hoc ee fundamentum consolatois

tōis gaudij et lætiæ in seqq exponit Xtus et ex ijs q̄ dicta sunt satis id patet. Cap: 16.

Hæc discipulis obscuriora erant, hinc videmus eorum dubitaōem et de verbis Xti βυζήτησιν, tum vero institutōem Xti ad ipsorum consolaōem, dubitaō et discipulorum quorundam npe ꝓpnr N. 17. et 18. Caa indicatur ignoria npe N. 18. cogitabant apud se qdam et cum alijs colloquebantur de sensu verborum Xti qd ea sibi vellent, qs ille sit abitus, qs reditus, qd illud exiguum sibi velit, hoc sanè laudabile ē, inqrere in sensum verborum impr. dei, convenit cum naali illa sciendi cupiditate oibus innata, facit ad pfectōem hōis, et uti cpri grata lux, ita menti scia, impr. autem vera scia, qndo eorum q̄ videmus et audimus caas cognoscimus, hinc tātope ꝓdicatur in Sera scia et sapia, impr. vero facit ad dignitatem hōis dei, et dijarum rerum scia et sapia, et hic agebatur de Messia tamdiu pmisso et exspectato, de mundi Salvatore, de ijs q̄ ipse facturus erat, q̄qs tum ipsi, tum in ipso, et p ac pp ipsum pplo eius eventura erant, et laudatur in Berroensibus q. inqsiverint in ea q̄ de Xto dicebantur, ꝓterea decet adhibere studium, meditaōem, consideraōem ad ea cognoscenda; deniqs convenit ut de ijs inr se hōes colloquantur, et in eo mutua sibi officia ꝓstent, uti hic faciunt discipuli, hoc ē in illis laudabile erat. N: 17.

Verum si in caas inqrimus arguit hoc simul ipsorum stuporem et ignoriam q ipsi pfitentur N. 18. qndo ajunt se n̄ nosse qd loquatur, ubiqs videmus mxam in pplo tunc tpris fuisse ignoriam raōe mysterij Xti et regni eius, eorumqs q̄ eo ptinebant, sciebant in gre Messiam pmissum ēe illum fore Salvatorem, mxa bona illum pplo suo allaturum, ss raōem sacerdotij eius et secuturi regni n̄ satis cognoscebant plerique, atqs etsi nossent literam Seræ in N: 18.

qua

qua clarè satis ꝓdescriptum erat, qõo Xtꝰ ꝑ passões deberet in-
trare in gloriam et regnum suum, n̄ poterant tn̄ satis concilia-
re illa cum tam magnificis ꝓmissis, hinc quoties Xtꝰ loquebatꝫ de
morte sua, deqꝫ resurrectõe, stuporem suum ꝓdunt.

V: 19. Hanc illorum ignoriam simul cum ꝓposito Xtm rogandi,
ut ipsos erudiat Xtꝰ ita considerat ut ipsorum infirmitati suc-
currat V. 19. et seqq. illud sanè laude dignum, q̄ n̄ tm̄ discere
cupiunt, sꝫ ad verum doctorem Xtm se recipe volunt, volebant
enim illum inrrogare, et supra vidimꝰ Xtm hoc in illis laudare
q̄ ipsum vocent dnum et Magistrum, eo q̄ vere talis eet, uti
et Matt. 23. V. 10. idem docetꝫ, ita ubiqꝫ Sancti cupiunt et petũt
ut deꝰ ipsis revelet oculos, ut videant mirabilia legis ipsiꝰ
Ps: 119. et Jacobꝰ monet, ut si cui desit sapia, is deum ꝓpeà
roget cap: 1. et ut doceri ab ipso, ita Spũ ipsiꝰ duci cupiunt,
et qmdm aequum ē, ut à deo petamꝰ sciam et sapiam, ita qqꝫ
secretum dei timentibꝰ ipsum ut foedꝰ suum notum ipsis faciat,
ē bonꝰ, ideoqꝫ monstrat peccori viam Ps: 25. ita qqꝫ Xtꝰ hic illos
erudit, q̄ illum inrrogare decreverant, ita tn̄, ut qmdm antea
dixerat, multa velit ꝑ eventum innotescere, et ꝑ Spm plenꝰ
revelari, ꝓponit autem primò id de q̄ dubij erant, tum laeta
tristia ipsis denunciat, et simul reditum suum ad ipsos post
brevem absiam eꝰqꝫ fructꝰ ꝓdicit, id de q̄ dubij erant, erat q̄
dixerat, ipsos brevi n̄ visuros Xtm, et brevi iterum visuros;
itaqꝫ docet qvis ipsorum statꝰ sit futurꝰ brevi, qndo ipsum n̄ sint
visuri, asseverat npe q̄ sint ploraturi et fleturi etc. Asseverão eo
ꝑtinet ut attentio excitetꝫ n̄ tm̄, sꝫ et ut rei momentum qqꝫ in-
culcetꝫ, uti reverà mors Xti et fructꝰ illiꝰ mortis mxi oino st mo-
menti, verum etsi tantos tamqꝫ salutares fructꝰ ex morte Xti accepturi
erant, nunc tn̄ id n̄ satis agnoscebant. Hinc

Cap: 16.
V: 20.

Hinc dicit, plorabitis et flebitis, q illis sit futura caa ex
pced: patet, mors npe et sepultura et in ea absia xti, n pote-
rant enim n flere, ubi videbant Dnum et Magistrum suum, tanta
et tam dira pati, n poterant n deplorare eg mortem, qndo per
eam videbat ois spes exspectati tam diu regni Messiae collabi
si enim veram caam mortis xti et sepulturae eg cognovissent,
agnovissent in xti morte ee caam reconciliaois cum deo, et
porro oium q ad vitam et pietatem neria st, et ita solet fi-
eri, ut hoo q n spr rerum exitg quos caliginosa nocte solet pre-
mere deg, pspectos habet, id malum putet q bonum e, eo tristet
q facit ad ipsig salutem, uti ita de castigaoibg fidelium et loqt
Aplg Hebr: 12. v. 11. fatendum tn in tm justum fuisse ploratum et
fletum in qntm pficiscebat ex amore xti et ex συμπάθεια q
hoo hoi, impr. vero illi debet q injuste patit.

Contrariae erant actoes mundi v eorum q xtm n cognoscebat
neq amabant, atq adeo ipsig discipuli n erant, illiq gavisuri
erant pdicente xto, gaudium orit ex fruitoe v spe boni alicg
ubi tristia et dolor ex sensu v metu mali, caa & laetiae mundi
erat itidem mors xti, ss q illi q plorabant ut injustam etc. in-
tuebant atq adeo ut malam unde tristabant et plorabant, hi
vero mundg npe ut bonam et exoptatam imo et justam sc. qa
offensi vili xti spee illum p Messia recipe nolebant et habebant
p impostore, ita & patet q diversa houm sint de eadem re
judicia, et qoo eadem res varios habeat in varijs effectg, dum
recipit ad modum recipientis ut ajunt Philosophi, ita utiq
aliud e judicium piorum et impiorum de rebg, et hinc quo pii
tristant eo laetant impii, qa habent diversos fines sedm diversam
normam judicant st aliter affecti n eadem amant et oderunt, pii

amant

amant spiritualia et vera bona, impii carnalia etc. et vicissim.

Verum Xtus consolatur eos promissione secuturae laetitiae, futurum quidem ait, ut tristentur, sed tristitiam eorum convertendam esse in gaudium, sublata sc. causa tristitiae, causa tristitiae erat mors Xti, et ipsorum de causa desperata judicium, illa utique cessare debebat, quando visuri erant Xtum resuscitatum, exaltatum etc. siquidem tum futurum erat, ut agnoscerent illud quod Angeli anunciabant pastoribus circa nativitatem Xti, nempe quod in ea sit magna laetitia, quia non jam natus, sed resuscitatus sit Salvator mundi, triumphato peccato et diabolo atque ipsa morte quid enim poterat discipulis accidere jucundius quam videre Xtum ex morte resuscitatum, in coelum ascendentem, regnum suum capessentem, de quibus adhuc distinctius agit Xtus v. 22.

Haec sunt rerum vices etsi videatur saepe pijs male esse, exitus felix est, etsi impijs videatur bene esse, exitus tristis est, uti tota Scra docet, non potest enim non amicis dei bene esse omnia, inquit Apostolus amantibus deum cooperantur in bonum, non potest non pietas habere promissionem huius et futurae vitae contra vero impietas poenam habere, et eo se consolari debent pij, uti prolixe docetur Ps: 73. et talem καταστατροφὴν rerum proponit Xtus Luc: 16. in parabola divitis et Lazari etc.

v. 21. Quod ita Xtus affirmaverat, id similitudine illustrat et confirmat v. 21. mulieris nempe parturientis et parientis, cuius diversus est status, dum primum dolore et tristitia, tum gaudio perfunditur, alias quoque similitudo illa adhibetur in Scra ut Es: 26. et 37. ut et Mich: 4. quod rem attinet, comparantur cum statu mulieris primo dolentis et flentis, tum laetantis et exultantis, mulier illa est pariens s. parturiens potius, de illa dicit quod tristitia afficiatur, causam reddit, quia hora eius venerit, parere est enim niti foetum conceptum

in

in utero, atq; ita pducere hoem ad ppetrandum et multiplicandum genus humanum, id n fit ex ordinaoe dei, saltem post peccum ingressum in mundum sine dolore, dixerat enim deus in dolore paries liberos Gen: 3. hinc ubi hora illa venit pariendi, n pnt n adee dolores, ijq; plerumq; gravissi et vehementissi, atq; inde tristia ex dolore. Cap: 16.

Verum uti dolor ille, ita nec tristia ppetua e, nato puerulo obliviscit doloris et lætat ob nativitatem hois, eq ita duplex e caa, tum absia doloris, tum psentia pueruli, atq; ita commutao mali in bonum, indidit deus sc. naalem ϛοργὴν parentibus erga liberos, ut ament eos tenerrime, ut delectent in illis videre imaginem et similitudinem suam et p illos q. reviviscere post mortem, hæcq; e caa hus, quam xtus memorat, lætiæ, atq; inde e q parentes tanta et faciant et patiant sæpe liberorum caa.

Applicat hoc ad discipulos et ipsorum tristiam, q similr dicit vertendam in lætiam, eqq; simul indicat caam v. 22. q attinet psentem ipsorum statum, tristes erant, eo q ut aliquoties indicavimus, xtus quem sedm pmissoem putabant erecturum regnum Israelis, loqueret de morte et abitu suo, unde putabant saltem dubitabant, an n frustra in ipsum speraverint, uti visum antea. v: 22.

Verum caa illa tristiæ cessatura erat, et hinc qq; ipsa tristia, abiturq erat ab ipsis, ss ut rediret, iterum inqt videbo eos, subillge et vos me sc. post resurrectoem ex morte, uti et aliquoties vidimus, xtm hoc indicasse, uti inr alia cap: 14. v. 3. et seqq. ut et ibid: v. 18. qq enim xtus n dicat

disertè

disertè, manifestum tn̄ ē ex nexu, et q nunc obscurius paulo dicebat p eventum planum erat futurum, uti dicit v. 25.

Effectus reditus xti ad discipulos n̄ poterat n̄ ēē gaudiū, uti tristia abitus, hinc dicit lætabit cor vestrum, ex tanto se bono, ut ante indicavimus: Verum ne cogitarent de qlicunq lætia, ss ut scirent lætiam hanc ēē solidam et ppetuam, addit eam n̄ ēē auferendam, qndo utiq inauit bonum illud unde oritura erat tanta lætia ēē qqs bonum solidum, summum et aūm, eademq opa indicat reditum suum ad ipsos ꝛ resurrectoem ex morte ēē argtm pfectæ felicitatis illorum q credant in xtm, si enim gaudium illud erat futurum ppetuum, bonum qqs tale sit oportet q ipsis impetrabat morte et resurrectoē sua, q bonum ē commūo cum deo in xto beato et aa vita, aa satietas gaudij deliciæ aa ad dextram dei, et q similia noa st, qbus exprimit aa beatitas; Et sine xti mors et resurrectio ē caa talis felicitatis, dedit enim se p vita electorum ex mundo, p ovibus suis cap: 10. tulit et abstulit eorum pecca ut agnus dei verus cap: 1. p ipsum ita facta ē graa et veritas, ē ille lux et vita hoūm ibid: ē panis coelestis, ex q q edit nunq esurit, in qntm suam carnem frangendam dat ꝛ morti tradit cap: 6. ~~q oia in ipso vera st~~ ē via veritas et vita in quo habemus accessū ad Patrem cap: 14: 6. q oia in ipso vera st, in qntm aiam suam effudit in mortem et se ipsum obtulit inculpatum deo, traditusq ē in mortem pp pecca suorum ad ea expianda, q n̄ ē necesse plixius exeq, cum hæc sit summa totius Eglij, in morte et sanguine xti ēē remissoem peccorum et vām aam, ut vero cognosceret p illam mortem pecca ēē expiata, resurgere debebat ex morte, atq ita postq abiciat ad Patrem, eo modo q antea vidimus ad v. 16. redire debebat ad suos, illosq iterum videre et ab illis videri, eo modo quo olim summus Sacerdos ex sancto S. redibat facta ppitiaoe, itaq cum p mortem abiret ad Patrem, p resurrectoem redire ad

suos

suos debebat, et pater illum resuscitando apocham exhibebat, qua declarabat sibi satisfactum ee, unde dicitur resuscitatus ad nostram justificaoem Rom: 4. et in eo gloriatur Aplus Rom: 8. qs accusabit? qs condemnabit, xtus e q mortuus e, multo magis q excitatus e etc. ut jure dicat xtus, gaudium ipsorum n tm magnum, ss et ppetuum futurum, erat enim futurum gaudium in deo, gaudium ita verum. Cap: 16.

Et ita fle e applicaoem facere similitudinis, illi q pgnantes erant spe Messiae exhibendi parturiebant cum justo tpre talia loq et facere, qlia Messias debebat loq et facere, ss cum videret ea spes evanescere in passoibus et morte xti, sentiebant q. dolores parturientium, qndo autem p resurrectoem q. natus erat xtus obliviscebantur doloris p laetia, cum quo conferri pt id q legitur Apoc: 12: v. 1. et seqq.

Verum uti in gre gaudium illud pdicit, ita spealis tpris illius felicitatem describit tum à cognioe eximia, tum à παῤῥησία in precibus et fructu precum, alijsq bonis in pgressu examinandis contra cognioem exprimit, qndo dicit in illa die n inrrogabitis me qcq, sc. de eo de quo nunc xtm inrrogare volebant, qd npe sibi velit, q brevi ipsum n sint visuri ipse abiturus ad Patrem, et q ipsum iterum sint visuri, nam expturi erant p abitum mortē, p aditum ad Patrem, comparitoem coram Patre, p reditum verò resurrectoem illgndam ee, tum cognituri erant qua raoe ipse paraverit ipsis locum, ut anteà dixerat, et ita q hucusq obscura ipsis fuerant, impr. verò accepturi erant Spm, ut aliquoties pmiserat, q ipsos duceret in oem veritatem, et revelaret mysteria tpribus secularibus tacita, imo ipse xtus ita clarè de ijs q ptinebant ad regnum ipsius eos erat edocturus, ut n opus haberent qcq interrogare, uti fecit quadraginta diebus post resurrectionem Act: 1. v. 3. V: 23.

Sed ñ tm cognoo erat augenda, ꝓ bona q̃q multiplicanda et beneficia, hinc addit Xtus, q̃ sint accepturi q̃q à Patre in noe suo sint petituri, idq̃ explicat ꝑ comparaoem, addita adhortaoe ad petendum, q̃ ꝓmissoem affert, q̃ pollicet Patrem daturum oia petentibus in noe Xti, de ea jam videmus cap: 14: 13. et 15: ℣. 16. ut ñ opus sit illa repetere. Cerbidue ꝓmittens p. ex asseveraoe Xti, Amen amen dico vobis, qõ simul innuit, hoc ñ magni momenti, q̃ enim ñ ꝓt magis comparatum ad consolaoem pecoris q̃ oi vero bono caret et indigus ẽ, q̃ si petat Deum eq̃ iram et exercitoem meritus ẽ sibi q̃ pitium ñ et ex grea ut pt, ita velle dare ea q̃ ad vitam et pietatem st nessia, ut Petrus loqr, in cognioe et communioe Xti f. ut hic ẽ in noe Xti, vi meriti et intercessionis eius vide 1. Joh: 3. ℣. 21. 22. et 23.

℣: 24. Illustrat hoc comparaoe cum priori statu ℣. 24. ubi docet, q̃ huc usq̃ in noe eius nil petierint: qd sit petere in noe Xti supra videmus, nple vi Sponsoris satisfactoris et intercessoris Xti; imprimis vero vi intercessoris Xti et satisfactoris, ñ potius vi intercessoris post constitutam satisfactoem, et ita jam facilius illegi poterit, qõ huc usq̃ ñ petierant in noe Xti, petierant qdem in noe Sponsoris, ꝓ ndum vi constitutae satisfactoris et solutoris; noen Xti itaq̃ ndum erat notum ut noen Salvatoris consummatum ꝑ passoes, hinc et noen illud obscurius cognitum erat, uti fle p. ex hiis Ecclesia, nam etsi et noverint Angelum Goel, eumq̃ invocaverint ut Sponsorem, ubi videre ẽ Gen: 48. Es: 36. Ps: 119. tn ñ satis clare plerisq̃ saltem cognoscebant eius officium et dignitatem, imo nulli cognoscebant illum ut Sacerdotem consummatum, hinc et et huc usq̃ in noe Xti consumati ndum poterant petere bona N.T. q̃ reservata erant tpri illi, quod sequebatur Xti glorificaoem, tum dari Spus et ea oia bona spualia debebant q̃ huc usq̃ negata fuerant, q̃q̃ saltem eo modo et gradu data ndum erant, ita ut sedm stylum Scra sæpe absolute negetur, q̃ sedm

sedm gradum certum negandum ē, uti patuit Joh: 7. ubi dicitur Spm n̄ fuisse anteq̄ Xtus glorificatus eēt, etc. uti idem obtinet in alijs locis N. T.

Cum verò nunc plenitudo tpis venisset, oīa consummanda eēnt, ita ut oēs pmissoēs dei in Xto deberent fieri ita et amen, hinc monet Xtus ut petant, adhortatoēmq̄ confirmat idoneis raoībus, petite inqt, procul dubio nihil convenientius q̄ ut hoō carens bonis ad salutem et pietatem nerijs, ea petat à deo, dare illa et potenti et volenti impium eēt graam dei oblatam repudiare, dei dona n̄ satis digne æstimare psertim talia, q̄ cum ipso deo conjungunt et in in dei cum Xto commuoēm ducunt, eo modo ipse deus spernitur, et pmus hic dicere cum Aplo Heb: 2: v. 3. qoo effugietis q̄ tantam salutem tam salutaria bona negligitis, convenit hoī, q̄ nihil nec in naa nec in graa habet, q̄ n̄ à deo accepit, ut deo graas agat p bonis acceptis et ut à deo petat qbus indiget, sc. enim oē bonum et pfectum donum à Patre luminum desup descendit, æquū ē ut ab eo petatur ut docetur Jacob: 1. hinc Paulus vult ut indesinenter oremus 1. Thess: 5. et ubiq̄ ad preces fit adhortao, et Xtus suos docuit orare, et deus pmisit n̄ tm Spm graæ, ss et Spm supplicaōis et precum ad impetrandum graam Zach: 12. hæc ē gloria dei, q̄ agnoscimus oīa ēē ex ipso et p ipsum et ipsius in oībus bonitatem, liberalitatem, graam et misericordiam et pvidiam agnoscimus, et humiliter ita ab ipso petimus q̄ desideramus.

Raoībus idoneis confirmat adhortaoēm Xtus, addens fructum et finem precum, fructus erat impetrao eorum q̄ petituri erant, accipietis inqt sc. q̄ petitis in noē meo à patre atq̄ adeo in fide sedm pmissoēm dei, q̄ q̄ndo fit, utiq̄ deus ipse quodammodo censeri debet, se ipsum p pmissoēm obligasse, imo q̄ Xtus merito suo impetravit, id si in fide petitur sedm verbum dei, denegari neqt, qa aliàs judicandum eēt, Xtm id n̄ ēē meritum, eus denegao

eēt

eet abnegaõ efficaciæ meriti xti, notandum & q absolutè pmissa st, et absolutè sequunt, ex merito xti et absolutè ad salutem st neria, ea n poe n petentibꝫ dari, alia vero denegari poe et denegari sæpè, et denegari et ad bonum eorum qbꝫ denegant q dyæ eꝫ potiæ et paternæ curæ committenda sunt.

Sed quo fine petenda illa erant ut gaudium ipsorum eet consummatum, eo oia bona referri debent, imo nil e verè bonum nisi sit caa gaudii et lætiæ, atqꝫ adeo v bonum v medium ad illud impetrandum, atqꝫ ita v p se caa lætiæ v cum ea connexum, hinc ipsa vita æa vocat satietas lætiæ Ps: 16. hinc legimꝫ de enarrabili et glorioso gaudio q p fidem pcipit 1. Pet: 1: v. 8. et ad ppetuum in deo gaudium in dno adhortat Aplꝫ Phil: 4. hoc & modo deꝫ se bonum ostendit, qndo gaudio corda implet, adeoqꝫ q petunt à deo petunt ideo qa st gaudii caa ss n cꝫcunqꝫ verum gaudii solidi et consummati, qle gaudium tm orit ex fruitoe dei et certa eꝫ spe, atqꝫ ita ex ijs q cum salute in commuoe dei connexa st, hoc & tacitè innuit xtꝫ q n debeant petere ea q parere point evanidum gaudium, ss ea q parere point solidum gaudium bona vera pmanentia ut e Prov: 18. et hæc uti xtꝫ meritꝫ e, ita sola in noe xti peti pnt et debent, ex qbꝫ simul hoc patet pfectissum statum ee statum lætiæ, et agendum id fidelibꝫ qntm pote, ut point spr gaudere in dno in ipsis et afflictionibꝫ.

V. 25. Aliud novum beneficium dein pmittit v. 25. q e clarior sermo loco obscurioris, eo fine ostendit, qoo nunc loquat et tunc locuturꝫ sit, hucusqꝫ p paræmias et parabolas locutꝫ fuerat atqꝫ ita paulo obscuriꝫ, qlis paroemia erat, ut alias taceamꝫ q pposuit v. 21. talia fuerunt pleraqꝫ sub V. T. pphia, typi totidem fuere ænigmata ante implementum, et qdiu xtꝫ ndum erat

glorifi-

Cap: 16.

glorificatus, et Oeconomia gratiae imperfectior adhuc locum habuit, tamdiu mysteria temporibus secularibus tacita quodammodo voluit occultari et occultare, unde supra dicebat v. 12. quod multa habeat dicenda, sed quod nondum ea possint ferre, hinc et obscurius Christus locutus fuit servans clariorem revelationem mysteriorum illorum ministerio Spiritus S.

Et de illo tempore dicit venire horam, quando aperte de Patre sit annunciaturus dum dicit horam illam venire, innuit temporis illius à praesenti differentiam, uti Deus omnia certis temporibus distinxit et fecit pulchra in tempore suo; illo et tempore dicit futurum ut aperte loquatur, et non amplius per paroemias, ubi rem proponit et modum revelationis; res est annunciatio de Patre, quod scilicet revelandum tum esse plene mysterium Patris et filii atque et Spiritus S. in quo omnes thesauri sapientiae reconditi sunt uti est Col: 2: v. 2. 3. porrò ea quae de charitate patris, de gratia filii et communione Spiritus S. in N. T. dicenda erant, atque ita de adoptione et Spiritu adoptionis, quaeque de regno filii, uti Christus talia annunciavit 40. diebus post resurrectionem et per Spiritum et Apostolos annunciari fecit.

Ea vero palam annunciaturus erat, ita sc. ut non amplius id fieret in aenigmatis et per parabolas, uti hucusque factum fuerat, quod scilicet mysteria illa huc usque tacita clarissime proponenda esse, ita ut nemo ea ignorare possit nisi volens, quod non melius constari potest et probari quam ipsis factis, quae et id satis evincunt, nam si legamus scripta Apostolorum, illi clarissime nos edocuerunt et per illos Christus, quicquid de mysterio patris et filii eorumque unitate, quicquid de amore patris et reliquis cognoscendum est, ut taceam Christum discipulos suos proprio ore 40. diebus de iis erudivisse, et si comparatio instituatur inter V. et N. T. instrumenta s. Scriptas, quivis facile illiget, illas per his tenebras esse, adeo ut dicere possimus cum Apostolo, hic quoque non fuisse clarum quod fuit clarum per claritate N. T.

Cognitionis

V: 26.

Cognitionis illius clarioris fructum et ostendit Xtus v. 26. preces
nostre eaque efficaces, eaque rationem indicat, res est precari s. petere, modus
in nomine Xti, tempus in illo die; quid petere sit, quidque petere in nomine Xti
ex prioribus p. desiderare nostre et flagitare quae ad vitam et pietatem
sunt necessaria, vi meriti Xti et in fide eius, secundum mandatum et voluntatem
eius, denique ad gloriam eius, tales preces illi diei s. tempori assignat, neque
sine causa, quippe quia tum nomen Xti erant clarius cognituri, fieri enim
non poterat, ut patrem cognoscerent et non filium quoque, Pater enim erat
glorificaturus filium, uti filius Patrem uti dicitur cap: seq. Pater datu-
rus erat filio nomen supra omne nomen, ut in eius nomine se omne genu flecteret
omnesque ipsum confiterentur dominum ad gloriam Patris Phil: 2. illud nomen
publice erat clarigandum, ita ut nulli ignotum esse posset, nisi cujus
mentem occaecaret princeps huius mundi, ne illi illucescat lux Eglii,
ut in facie Xti cognoscat gloriam Patris 2. Cor: 4. publicandum tum
erat ipsum esse consummatum Sacerdotem unico sacrificio omnes con-
summasse, sedere ad dextram dei ut interpellet pro suis sprque vivere
ut perfecte servare possit in perpetuum omnes, qui per ipsum accedunt ad
Deum Heb: 7. ita et clare cognituri erant id quod dixerat Xtus Joh:
14. se viam veritatem et vitam, neminem venire ad Patrem nisi
per se, hinc et fieri non poterat, quin et in nomine ipsius peterent.

Ut autem scirent quae efficaces sint futurae preces illae, et ut
antea dixerat, quae accepturi sint quae petituri in nomine Xti, addit Xtus
causas exauditionis petitas partim a se, partim a Patre, partim ab
ipsis, prima causa obscurius proponitur, quando Xtus ait non dico vobis, quod sim
ego patrem pro vobis oraturus, sc. ipse Pater etc. Sensus non est, quod Xtus non
sit pro ipsis apud patrem intercessurus, sed contra quod pro illis sit oraturus
idem enim fere est ac si dicat, Ego orabo, sed non opus hoc commemorare
quia ipse quoque Pater vos amat, adeo ut vix opus sit intercessione mea,
ubique enim hoc inculcatur tq. argumentum exauditionis quod Xtus pro suis oret,

imo

imo nemo pt orare in noe xti, nisi cogitet xtm expiaoem fecisse et reconciliaoem, et vi sacrificii sui intercedere, hinc ubiq intercessio xti ppnr ad consolaoem uti videre e Rom: 8. Heb: 7. 1. Joh: 2. et cap. seq. utiq orat p suis, sz hoc uti supponit q. ita curae et amori suo erga ipsos addit tq. novum argtm, amorem Patris. Cap: 16.

Et hoc illud e, q imprimis ipsis insinuat, q Pater ipsos amet, qoo Pater eos q xti st amet, supra aliquoties visum fuit impr. cap: 14. v. 21. et seqq. sc. dum p xtm reconciliatq ipsis bene vult, ipsisq donat oia q ad vitam et pietatem st neria; ipsa vox Patris hoc innuit, dum enim Patrem vocat n suum tm, sz et ipsorum Patrem ee indigitat, Patris autem noen e noen amoris erga filios et favoris ac curae et oimodae benevoliae ac beneficiae, adeo ut qui novit Deum ee Patrem suum fle illgat, nil sibi deee poe ad vam aut pietatem, Patri enim curae et cordi e salq filiorum suorum, hinc tq. compendium oium beneficiorum pponit Joaes 1. Epl. cap: 3. q filij dei simq, et hoc e fundamentum precum, q qs novit Deum factum ee Patrem suum in xto, unde xtq in oraoe sua jussit dicere Pater noster, qa npe adoptio e fundamentum παῤῥησίας in precibq, adoptio autem fit in filio dei.

Et hoc docet xtq qndo ostendit, unde scire point, q amentur à Patre, et qoo amentr à Patre, Pater inqt amat vos, qa vos me amastis et credidistis q ego à Patre exivi: idem docuit cap: 14. v. 21. et 23. ubi ostendimq, qoo amet Pater eos q amant xtm, q nolumq hic plixe repetere; Verum id hic notandum e, amorem illum conjungi cum fide, ut pateat, neminem amare xtm, nisi credat in ipsum, uti plixiq exposuimq illud ad cap: 1. v. 12. amatr enim xtq ut caa salutis, atq adeo ut Mediator, per quem facta e reconciliao cum deo, itaq ut qs ipsum recte V: 27.

amet

amet, necesse ē ut credat q̄ à Patre exiverit, hoc ē, q̄ fuerit in forma dei, et se ipsum exinaniverit uti ē Phil: 2. q̄ ut Ro-ros fuerit ab initio apud Patrem, et in sinu Patris et deꝰ; ss factꝰ sit caro, ut vidimꝰ cap: 1. q̄ sit Dn̄ꝰ ex coelo, unum cum Patre ab æterno, gloriam habuerit apud Patrem ante jacta mundi fundamenta uti ē cap: 10. 14. 17. etc. hoc q̄ credit et credit q̄ fuerit manifestatꝰ in carne, eo fine ut p̄ Spm̄ æternū se ipsum offerret ad expianda pecca, et hoēs cum deo reconciliandos, atq̄ adeo credat in noēn ēꝰ ut dei et Salvatoris, atq̄ ita honorat filium qmdm̄ Patrem, illum n̄ pt̄ n̄ Pater quoq̄ amare, q̄ppe q̄a Pater n̄ pt̄ amari sine filio cum quo unum ē, et in quo ut Mediatore vult ēē deꝰ peccoris, hinc p. n̄ pōc ēē fidem in Xtm̄ sine amore erga ipsum, neq̄ amorem sine fide et nec fides nec amor sine obedia ē, et q̄ habet fidem p̄ charitatem efficacem, atq̄ adeo in Xto ē, illum amari à Patre, illiꝰq̄ preces efficaces ēē, hinc 1. Joh: 4. tq. nota, unde cognosci debeat, an qs p̄ Spm̄ dei loquatꝫ, hæc statuitꝫ, si confiteatꝫ J. Xtm̄ in carne venisse, hoc ē, ēē deum in carne manifestatum et ita Salvatorem hoīs etc.

X: 28. Et q̄a tanti hoc momenti ē, hinc de eo discipulos plenius erudit X. 28. docens se exivisse à Patre, venisse in mundū iterum relinquere mundum et abire ad Patrem; Quid sit exire à Patre et venire in mundum, in superioribꝰ aliquoties dictū fuit, atq̄ ēt ad X. Pced: Verbo ē fuisse apud Patrem in forma dei, ut verum deum, et se ipsum exinanivisse et in carne manifestatum ēē ad p̄agendum opꝰ salutis et redemtoīs peccoris, uti id plixiꝰ explicatꝫ cap: 1. et seq. cap: 17. ut et Phil. 2. et

1. Tim:

Cap: 16.

1. Tim: 3. etc. ita ut exitus ille à Patre et adventus in mundum sit obtm fidei et fundamentum spei, siquidem nisi hoc credatur, non creditur in Xtm ut Salvatorem, unde toties Qdictum fuit Deum apparituram, ut dici poet Ecce deus vester ut ē Es: 40. idque apparitoē Angeli foederis, q 77 fuit, adumbratum fuit.

Sed uti venerat in mundum et exiverat à Patre, ita quoque se relicturum mundum et abiturum ad Patrem docet, hoc enim nerium erat, ut q venerat in mundum, ut tq. Sacerdos pateretur in assumta carne et tq. ἀρχηγὸς σωτηρίας p passoēs consummaret, eaque raōe sibi redimeret et emeret pplm peculij, ita oportebat ut tq. Sacerdos et Rex ingrederetur in coelum, sederetque ad dextram Majestatis in coelis et illic sederet in throno suo tq. Rex et Sacerdos Zach: 6. ostendimus enim supra ascensoēm Xti ēe considerandam, et ut ingressum summi Pontificis in Sanctum Sanctorum ad inrcedendum p suis, et ut inauguraōem Regis capessentis regnum, accipientisque oēm ptatem in coelo et in terra, hoc & inculcandum, docendum, credendum et confitendum ē, aeque ac prius illud, unde toties illud ingeminatur, q habeamus Sacerdotem q transiverit coelos, q sedeat ad dextram dei, et inrpellet p nobis Rom: 8. Heb: 1. 4. 6. 7. 8. 9. et 10 capp: adeo ut Heb: 8. v. 1. dicatur, hoc ēe summam dicendorum, et Xtm n ēe Sacerdotem si in terris eet v. 4. et seqq. toties et inculcatur q ut Rex sedeat ad dextram dei, donec oēs hostes ponantur scabellū pedum eus Matt: 28. Heb: 1. et 2. et hinc ut typis illud adumbratum fuerat tum in Regibus Judaeorum habitantium in Zion, tum in Sacerdotibus summis ingredientibus in Sanctum S. ita

saepius

sæpius prædictum fuerat, unde impr. Ps: 47. et 68. Dei adscensio in coelum prædicatur, quæ arguit quod antea descenderit ut argtatur Aplus Eph: 4. s. ut hic est, quod exiverit à Patre et venerit in mundum et rursus alliquerit mundum et abierit ad Patrem.

V: 29. Hujus fructus erat quod discipuli hæc clarius allgntes ipsum agnoscerent à Deo exivisse V. 29. et 30. primum quod confitentur est, quod palam loquatur et non per paroemiam, quo sciant, se nunc incipere clarius cognoscere mysterium hoc quod exiverit à Patre, et iterum sit abiturus ad Patrem, atque adeo sit Dnus ex coelo et non similis reliquis hoibus ex terra, hoc enim satis arguit V. 30. in quo jam incipiebat impleri promissio illa de qua vidimus V. 25. neque dubitandum est, quin jam inceperint melius mysterium allgere, attamen p. ex eventu illos nimium de se præsumsisse, neque enim in illa fide et confessione quando tentabantur satis erant constantes, et nondum satis clarè et plenè certoque mysterium hoc cognoscebant, sed melius per Spm edoceri debebant.

V: 30. Atque ut in gre confitebantur se allgere verba Xti, et ita specialius fidem suam explicant V. 30. quando dicunt se scire quod oia norit etc. ideoque credere quod à Deo exiverit, oia scire Dei est, et ubique Scra et rao testatur et, quem ex oia scire profitentur, illum eo ipso ut Deum honorant, et ita agnoscunt in Xto impleri prophiam de Messia, quæ est Es: 11. dum sc. confitentur ipsum ita oia scire, ut non sit necesse, ut quis ipsum interroget, quippe qui cogitaoes cordis novit, atque adeò adorari timorem Dni poit, et non judicet secdm visum oculorum et auditum aurium quod expti erant paulo antè ut vidimus ad V. 19. quod argto et convincebatur Nathanael cap: 1. V. 48. et seqq. certè cum Deus sibi ubique tribuat scrutari corda et renes, et nemo nisi ipse hoo

et

et Deus norint quae sunt in homine 1. Cor: 2. manifestum est divinitatis signum corda et renes scrutari. Cap. 16.

Hinc eam ob causam profitentur se credere quod à Deo exiverit, hoc est, ut aliquoties diximus, quod ut Deus descenderit in mundum, neque enim alio sensu verè dicere poterant se credere quod à Deo exiverit, quod si crederent ipsum ut Deum descendisse, quod et argumentum propter quod id credebant nempe scientia omnium et ipsarum cogitationum satis probat, cum illud sit attributum Dei vid. 1. Chron: 28. v. 9. et 29. v. 17. unde Christus Apoc. 2. v. 23. id sibi tribuit, Et ita decet, ut fides in Christum non sit temeraria, sed nitatur certis argumentis, hinc opus est argumenta illa cognoscere et meditari, quod et ob causam argumentis divinitatem suam probare voluit Christus, uti Deus in natura argumentis omnem suam potentiam ac divinitatem probare voluit, nempe per opera sua, nemo enim confiteri debet et loqui debet nisi credat ut est ex Ps: 116. 1. Cor: 4. nemo credere debet nisi quantum potest, clarè et distincte id cognoscant, uti hic discipuli intelligebant quae dicebantur et credebant, et quae confitebantur quae credebant.

Postquam enim hanc de Christo professionem fecerant, Christus de fide ipsorum testimonium dat v. 31. ita tamen ut simul ostendat eam in tentatione non satis fore firmam et validam v. 32. etsi simul promittat felicem tandem eventum v. 33. quando testatur quod nunc credant, id respicit confessionem antegressam, nempe credebant quod à Deo exiverit, et sit filius Dei et verus Messias, imo Deus, uti videbitur, et cum dixissent et Christum nosse omnia, Christus hoc testans id testatur tanquam cognoscens omnia, tanquam adorans timorem Domini et scrutans corda et renes, ita ut testimonium hoc verum sit, verè enim credebant nunc in quantum cognoscebant, etsi et cognitio et fides multis partibus esset adhuc imperfecta, uti ex praecedentibus patet v: 31.

patet, ut et ex seq. v. nam p Spm multa erant revelanda quæ nunc n poterant portare, credebant J. ee xtm pmissum tamdiu Messiam, credebant ee filium Dei, oia illum nosse, et forte incipiebant cogitare et credere illum ee Deum, ss oem raoem officii xti, oem pprietatem naæ, dignitatis, sciæ et potiæ n satis ut videt pspectam habebant, et fides varie et sumit, varia habet obta, varios admittit gradg, saltem constat ex verbis xti ipsos habuisse veram fidem in xtm.

Attamen erat ea Eclipsin passura qndam, ventura erat hora q dispgendi erat, qsqs in ppria et xtm solum relicturi, respicit xtg id, q hria docet evenisse postea, npe, ut cum xtg phenderet, vexaret varijs modis, et cruci eet affigendg, p metu, ne et ipsi inciderent in idem discrimen, v fugerent v et abnegarent xtm, neqs auderent pfiteri, q nunc pfitebant, neqs se amplig gerere p xti discipulis, nunc pfitebant unum Magistrum et Dnum illi unanimiter adhærebant, erant una ss postea dispgebant, ut n amplig ita xto et sibi invicem manerent conjuncti, ss a se mutuo dissolverent, et qsqs seorsim discederet, atqs ita ad suum locum, quem npe putabant sibi ee tutissum, et hoc illis hic pdicit uti et Matt: 26. v. 31. Marc. 14. v. 27. respicit hic ad pphiam, q e apud Zach: cap: 13: v. 7. ubi pdicit, q pastor ille verg npe et κατ' ἐξοχὴν ita dictg de quo Es: 40. Ezech: 37. ut et Ps: 23. sit pcutiendg et oves dispgendæ, nam de xti passoe, reconciliatoe p ipsum et effusoe sanguinis eg in remissoem peccorum agi, v solg v. primg eg cap. arguit, si recte scdm analogiam fidei et Scrarum illgat, itaqs ita erant dispgendi tq. oves sine pastore q fle aberrant et piculis obnoxiæ st, uti et Expia et Scra testat, et n poterat fieri ut fugerent, qn xtm et pastorem suum relin-

querent

Cap: 16.

querent solum, npe sine discipulis, sine confessoribus, itidem secdm pphiam Es: 53. 63. Dan: 9. etc. n sine caa pcul dubio, ut eo clarius patesceret, regnum ipsius n ee de hoc mundo, n viris, n equis n armis sibi opus ad illud capessendum et hostes suos vincendos, sz se p mortem vincere et triumphare de hostibus in ipsa cruce uti e Heb: 2. v. 14. Col: 2. v. 15. et hac veritas q Jesus morte sua expiasset pecca, et ut dux salutis per passoes sit consummatus, traditus in mortem p pecca suorum resuscitatus ad ipsorum justificaoem, sufficiebat ad id, ut xto quos redemerat et emerat subjicerent, et ita n maneret solus, sz haberet numerosissum pplm, unde qndo Pilatus de regno ipsius qre-bat, dicebat se venisse ad testandum de veritate.

Et satis ostendit xtus se certam habere eventus felicis spe, qndo dicit se n ee solum qa Pater secum sit, id dupliciter illgi pt, et primo qdem ut eo in gre scet, Patrem sibi auxilio psidioque futurum in illa discipulorum desertoe, q eo faciebat ut indicaret Patrem q ut supra dixerat cap: 10. oibus major et potentior e, ipsum erepturum ex oi malo, imo ipsum glorificaturum ut in supioribus vidimus, secdm tot pmissoes, q pdixerant Messiae glorificaoem, in qbus et Messias enarrat et miseriam suam et liberaoem ex illa p deum, et hoc ostendunt plurimi Psalmi, inr alios 16. 21. 22. 40. 69. 109. etc. sz pt et his verbis scari, id q supra clarius dictum fuit, npe q ipse et Pater unum sint, ipse in Patre et Pater in ipso, unde tum quoque patescit q ipse suo robore et brachio poit vincere, et dextra sua sibi salutem pcurare, imo discipulos quoque suos tueri ac defendere, ut etsi sint dispgendi, nemo tn eos ex manu sua eripe poit, uti e cap: 10.

Et q hoc et ad ipsorum consolaoem dictum sit, innuit xtus

qndo

q̃ndo docet, se hæc dixisse ut in ipso pacem habeant, et fructus eꝰ ē, ut in tentaõe et afflictõe poĩnt fiduciam habere, q̃ victores sint futuri ut ipse vicerat, q̃ sit pax xti et in xto diximꝰ ad cap: 14. v. 27. ut n̄ opꝰ sit ea repetere, ſꝫ qõo huic loco id quadrat ex prioribꝰ patet, npe ostenderat qua raõe sit ab ipsis abiturꝰ ad Patrem, et qõo in ipso ipsi sint habituri, vi illiꝰ abitꝰ ad Patrem, fiduciam in nõe Patris petendi q̃ ad vitam et pietatem sint neria, qõo et Pater ipsos dirigat hæc oĩa in ipso xto npe tq. in caã reposita erant, imo id q̃ videbatꝫ mxe facere ad ipsorum tristiam, et spem oem q̃ in xto posuerant subvertendã, id faciebat ad reconciliaõem in morte sua et p̃ eam erat ipsos reconciliaturꝰ Patri 2. Cor: 5. et ita futura suorum pax Eph: 2. atq̃ et ipsis daturꝰ Spm p̃ quem obsignentꝫ, ut habeant pacem conscia, et tandem in pace abeant et ipsi ex hac vita ad Patrem, ubi ipsis locum ꝓparaverat ut antea visum.

v. 33. Et hoc poterat consolaõ ē in afflictõibꝰ, eosq̃ certos reddere de felici eventu, hinc addit in mundo afflictõem habebitis, ſꝫ confidite ego vici mundum: ꝓdicit ē q̃d illis eventurum sit, tum q̃dnã sit eorum officium, deniq̃ raõ addit, id q̃ ipsis eventurum erat, erat afflictio in mundo, hoc ē, q̃diu vivant in terris, ita enim vox mundi hic sumitꝫ, uti et in antecedd. hꝰ cap: vide v. 28. afflictio q̃ habituri erant in mundo, n̄ notat q̃cunq̃ miseriam ſꝫ eam q̃ ab aliis infligitꝫ, ab hostibꝰ npe et p̃secutoribꝰ, q̃les afflictões st, contemni, irrideri, et ut supra locutꝰ fuerat ejici ex Synagoga, imo ut ē ibidem, occidi pp nõen xti, tales afflictões suis ubiq̃ ꝓdixit xtꝰ docuit p̃ eas fidem ēē explorandam ut videre ē Matt: 5. 10. 16. hinc ubiq̃ dicitꝫ p̃ multas afflictões intrandum ēē in regnum coelorum Act: 14. Paulꝰ quoq̃ id ostendit ubiq̃ Rom: 5. et 8. etc. Apoc: ꝓlixa ē in illis enarrandis, et in prima ꝓmissõe

Cap: 16.

sōe Deꝰ inimicitiam inr̄ diabolum et mulierem, semen eꝰ et semē mulieris constituerat, ita ut vltas Dei sit, ut plerumq; fideles cum xto patiant anteq cum ipso regnare poīnt ut ē Rom: 8. et in psecuōibꝰ ipsos defendere, ut oīa ipsis cooperent in bonū ut ē ibidem, conf: 1. Pet: 1. Jac: 1. Heb: 12. etc.

Et eam ob caām xtꝰ jubet illos ēe bono aīo et confidere, dicit hoc aī illam constiam, ut n̄ admodum moveat adversis, sꝫ fortia adversis opponat pectora rebꝰ, securꝰ felicis eventꝰ, ut autem sit fiducia illa raōalis argtis niti debet, hinc docet qnam ēe debeat fiduciæ illiꝰ fundamentum, Ego inqt vici mundum, npe vicerat mundum et victurꝰ erat qt. oīa mundi molimina contemserat et nullis dolis, nullis fraudibꝰ potuerat irretiri, et ab officio suo dimoveri, adeo ut in ipsa morte paratꝰ eēt facere vltatem Dei, ꝓterea hac erat victoria mundi, q xtꝰ resurgeret ex morte, frustra renitentibꝰ hostibꝰ, imo erat capessiturꝰ regnum, et de oībꝰ hostibꝰ triumphaturꝰ, sessurꝰq; ad dextram dei, donec oēs hostes ponant scabellum pedum eꝰ Ps: 110. et hac erat rāo fiduciæ et spei felicis eventꝰ, siqdem fieri n̄ poterat, ut ipse vinceret qn discipuli et ministri eꝰ quoq; vincerent, imo n̄ vicisset xtꝰ nisi discipuli quoq; vicissent mundum, quem vicerunt cum xto, imo plꝰ quam victores fuerunt, qndo nil illos à pfessōe xti potuit absterrere, et nil eorum q ipsis accidebant, adversa separare ab amore dei in xto Jesu, uti egregiè docet Rom: 8: ꝟ. 35. ad 39. imo tum mxè vincebant, qndo mundum xto p ꝓdicaōem subjugabant et ppli ipsis subjiciebant vide Ps: 45. 47. etc. certi q xti st, cum xto quoq; vincere oēs hostes debent, et tandē ultimum illum, mortem npe p resurrectoēm ad vām beatam ut ē 1. Cor. 15. q finis ē charitatis, fidei et spei Christianorum.

Cap: